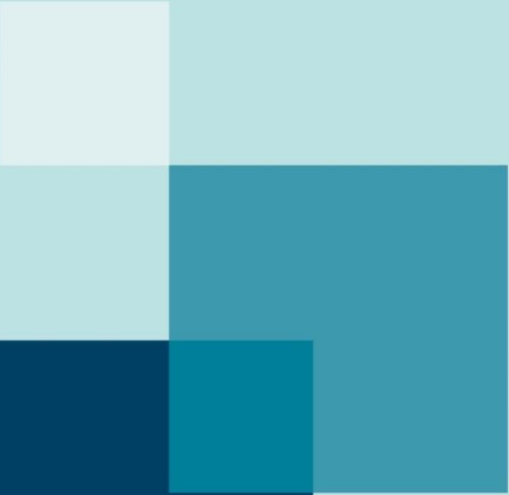




Stabilitet och framtids- tro trots påfrestningar

Uppföljning av ideella föreningars villkor 2023

mucf

Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällsfrågor



Förord

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har regeringens uppdrag att följa upp villkoren för det civila samhället och hur dessa utvecklas över tid. Denna rapport utgör en del av denna uppföljning. Rapporten bygger på en enkätundersökning som genomförts bland ideella föreningar under december 2023 till februari 2024. Rapporten redovisar i första hand föreningars villkor under 2023.

Det civila samhället har varit utsatt för stora påfrestningar under de senaste åren. Covid-19-pandemin medförde stor negativ påverkan på föreningars möjligheter att bedriva verksamhet och många föreningar tappade medlemmar till följd av pandemin. Efter pandemin uppstod nya samhällsutmaningar i form av krig i Ukraina, stigande elpriser och hög inflation. Det försämrade ekonomiska läget har varit kännbart för ideella föreningar under 2023, vilket visat sig i årets undersökning där en fjärdedel av föreningarna upplever att det ekonomiska läget har påverkat deras möjlighet att bedriva verksamhet i ganska eller mycket stor utsträckning under det senaste året. De flesta föreningar instämmer dock i att de haft goda ekonomiska förutsättningar att bedriva kärnverksamhet under det senaste året, vilket tyder på ett relativt stabilt läge trots fortsatta påfrestningar för det civila samhället.

Årets undersökning visar även att många ideella föreningar fortfarande kämpar med effekterna av pandemin. Lite mer än en tredjedel av föreningarna har upplevt konsekvenserna av pandemin som utmanande även under 2023. Det kan bero på att det tar tid att återstarta och bygga upp verksamheter som varit nedlagda, pausade eller anpassade på olika sätt. Det kan också ta tid att engagera medlemmar på nytt. En stor del av föreningarna ser också utmaningar med bristande intresse och tid bland medlemmar att engagera sig i föreningarna.

Trots dessa utmaningar har föreningarna fortfarande en stark framtidstro och de flesta föreningar bedömer att tillräckligt många människor är intresserade av att engagera sig för att de ska kunna bedriva verksamhet i framtiden. Civilsamhället utgör en grundpelare i vår demokrati och fyller en viktig roll som opinionsbildare och röstbärare. Det kommer därför vara av särskilt stor vikt att följa utvecklingen av villkoren för det civila samhället under de kommande åren samt att säkerställa att föreningarna ges fortsatt goda förutsättningar att verka.

Rapporten har tagits fram på avdelningen för utredning av Vanessa Sevedag (uppdragsansvarig) och Hanna Holmberg. Vi vill rikta ett särskilt tack till den referensgrupp med representanter från ett antal civilsamhällesorganisationer som gett viktiga inspel till några av resultaten och slutsatserna i rapporten.

Lena Nyberg

Generaldirektör

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning	6
1.1 Undersökningens syfte	6
1.2 Undersökningens genomförande och redovisning	6
1.2.1 Indelningar av föreningar utifrån bakgrundsfaktorer	7
1.3 Läsanvisningar	9
2. Konsekvenser av det ekonomiska läget och andra aktuella utmaningar	10
2.1 Det ekonomiska lägets påverkan på föreningarna	10
2.1.1 Det ekonomiska lägets påverkan på föreningarnas egen ekonomi	11
2.1.2 Möjligheter att bedriva påverkansarbete	11
2.2 Olika faktors påverkan – bristande ideellt engagemang och covid-19- pandemin är fortfarande kännbar	11
2.2.1 Bristande intresse eller tid bland medlemmar stor utmaning	12
2.2.2 Covid-19-pandemin har fortfarande påverkat en tredjedel av föreningarna	13
2.2.3 Ekonomiska läget stor utmaning för idrottsföreningar och föreningar på nationell och internationell nivå	13
2.2.4 Var femte förening upplever höga elpriser som en utmaning	13
2.2.5 Minskade bidrag från offentlig sektor en utmaning för föreningar med anställda	13
2.2.6 Brist på lokaler och minskade medlemsintäkter mindre utmaningar	14
3. Föreningars ekonomi och långsiktiga förutsättningar	15
3.1 De flesta föreningar tror sig ha goda möjligheter närmaste åren	15
3.2 Ekonomiska förutsättningar att bedriva kärnverksamhet	16
3.3 Föreningarnas inkomstkällor	17
3.3.1 Medlemsavgifter viktigast bland idrottsföreningar och föreningar för barn och unga	18
3.3.2 Bidrag för ordinarie verksamhet viktigast för föreningar för barn och unga	18
3.3.3 Intäkter från egen försäljning viktigt för en tredjedel av föreningarna	18
3.3.4 En fjärdedel anger bidrag för lokal eller anläggning som mycket viktig inkomstkälla	18
3.3.5 Projektbidrag mycket viktig inkomstkälla för en fjärdedel av föreningarna	19
3.3.6 Sponsring eller gåvor från företag mycket viktig inkomstkälla för en femtedel av föreningarna	19
3.3.7 Gåvor från enskilda personer och bidrag från icke-statliga fonder eller stiftelser	19
3.4 Föreningars intäkter från offentlig sektor	19
3.4.1 Intäkter från kommun	20
3.4.2 Intäkter från region	20
3.4.3 Intäkter från stat	21
3.5 Föreningars möjligheter att söka bidrag	21
3.5.1 Olika föreningstypers upplevelser av information i bidragsprocessen	23
3.5.2 Upplevelser av tydlighet och transparens i bidragsprocessen vid ansökan av offentliga bidrag	23
3.6 Föreningars långsiktiga förutsättningar	24

3.6.1	Majoritet upplever att tillräckligt många vill engagera sig.....	24
3.6.2	Utveckling av antalet medlemmar	25
3.6.3	Hinder för långsiktighet	26
4.	Samverkan med offentlig sektor	28
4.1	Föreningars inställning till samverkan och upplevelsen av offentliga aktörers förståelse	28
4.2	Öppenhet och insyn	30
4.2.1	Föreningars syn på relationen med offentlig sektor och möjligheter till insyn och dialog	30
4.2.2	Få föreningar upplever offentlig sektors insyn i verksamheten som problematisk	31
4.3	Föreningar som bedriver verksamhet på uppdrag av offentlig sektor	32
4.4	Vanligast att föreningar utvärderar verksamheten på eget initiativ	33
4.4.1	Majoriteten tycker att utvärdering förbättrar verksamheten	34
5.	Kontakt och dialog med offentliga aktörer	35
5.1	Kontakter på kommunal nivå	35
5.2	Kontakter på regional nivå	36
5.3	Kontakter på statlig nivå	36
5.4	Föreningars syn på kontakter med offentliga aktörer	36
6.	Självständighet och demokrati	38
6.1	Föreningars möjlighet att bedriva verksamhet utan obefogad kontroll	38
6.2	Föreningars upplevelser av påverkan från offentlig sektor	38
7.	Uppföljning av principerna för det civila samhället	41
7.1	Principen om långsiktighet.....	41
7.2	Principen om självständighet och oberoende	42
7.3	Principen om dialog	43
7.4	Principen om öppenhet och insyn	44
7.5	Principen om mångfald.....	44
7.6	Principen om kvalitet.....	45
8.	Slutord	46
9.	Referenser.....	48
10.	Metodbilaga.....	49
10.1	Enkätundersökning	49
10.2	Urval och svarsfrekvens	49
10.3	Bortfallsanalys	49
10.3.1	Jämförelse mellan rampopulation och urval	49
10.3.2	Jämförelse mellan urval och svarande	50
10.4	Viktning.....	51
10.5	Klassificering av föreningar	52
10.6	Tidigare års undersökningar	52

Sammanfattning

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har i uppdrag av regeringen att följa upp hur villkoren för det civila samhället utvecklas över tid. Uppföljningen ska ske utifrån de sex principer som anges i ”En politik för det civila samhället” (Prop. 2009/10:55). Denna rapport utgör en del av myndighetens uppföljningsuppdrag.

Rapporten bygger på en enkätundersökning som riktar sig till ideella föreningar i Sverige och undersöker i första hand föreningars villkor under 2023. I årets rapport undersöker vi även hur de ideella föreningarna har påverkats av det försämrade ekonomiska läget under det senaste året samt i vilken grad andra faktorer har påverkat verksamheten. Rapporten är indelad i åtta kapitel. Resultaten redovisas i korthet nedan.

Konsekvenser av det ekonomiska läget i föreningarna

25 procent av föreningarna upplever att det ekonomiska läget i Sverige har påverkat deras möjlighet att bedriva verksamhet i ganska eller mycket stor utsträckning under 2023. 31 procent av föreningarna upplever att det ekonomiska läget påverkat den egna organisationens ekonomiska situation i ganska eller mycket stor utsträckning. Utifrån upplevelser av möjligheten att bedriva påverkansarbete är det en mindre andel, 14 procent av föreningarna, som upplevt utmaningar i detta hänseende utifrån det ekonomiska läget.

Aktuella samhällsutmaningar som påverkat föreningarna

Andra faktorer som framträtt som utmanande för föreningarna är bristande intresse eller tid för engagemang bland medlemmar och sviterna av covid-19-pandemin. 40 respektive 35 procent av föreningarna har upplevt dessa faktorer som utmanande under det senaste året. 28 procent av föreningarna har upplevt det ekonomiska läget som en utmanande faktor under 2023. Höga elpriser och minskade bidrag från offentlig sektor har varit utmanande för en femtedel av föreningarna.

Trots upplevelser av bristande medlemsengagemang är det 71 procent av föreningarna som upplever att det är tillräckligt många som är intresserade av att engagera sig och delta för att de ska kunna bedriva verksamhet de kommande åren. 61 procent upplever att det är tillräckligt många som är intresserade av att inneha förtroendeuppdrag.

Föreningars ekonomi och långsiktiga förutsättningar

De flesta föreningar, 83 procent, instämmer i att de haft goda ekonomiska förutsättningar att bedriva kärnverksamhet under det senaste året, men andelen har minskat något över tid. Lika stor andel instämmer i att de har fortsatt goda möjligheter att bedriva verksamhet även de kommande åren. Medlemsavgifter, bidrag för ordinarie verksamhet och intäkter från egen försäljning är fortsatt de inkomstkällor som flest föreningar uppger som mycket viktiga för föreningens verksamhet. När det gäller föreningarnas medlemsutveckling är det 41 procent som gjort bedömningen att medlemsantalet varit oförändrat under det senaste året, 29 procent bedömer att medlemsantalet har minskat och 30 procent att det har ökat.

Samverkan med offentlig sektor

Andelen föreningar som bedriver verksamhet på uppdrag av kommun var 20 procent under 2023, 9 procent bedrev verksamhet på uppdrag av staten och 8 procent på uppdrag av region.

Lite mer än hälften, 53 procent av föreningarna, anser att relationen med offentlig sektor präglas av ömsesidigt förtroende. Resultaten visar också att hälften, 51 procent av föreningarna, vill samverka mer med offentlig sektor än vad de gör idag. 58 procent av föreningarna instämmer i att det finns goda kunskaper om olika metoder för samverkan med offentlig sektor inom den egna organisationen. Det är däremot en lägre andel av föreningarna, 34 procent, som upplever att offentliga företrädare har goda kunskaper om olika metoder för hur de kan samverka med organisationer likt deras.

Kontakt och dialog med offentliga aktörer

Andelen föreningar som uppger att de har haft kontakt med offentliga aktörer minskade kraftigt under 2021, men stabiliserades under 2022 och låg kvar på ungefär samma nivå 2023. Andelen föreningar som haft kontakter på kommunal nivå har ökat något jämfört med föregående år, från 53 procent 2022 till 57 procent 2023. Bland de föreningar som uppger att de har haft kontakt med offentliga företrädare är majoriteten nöjda med hur kontakten och dialogen fungerar. 90 procent av föreningarna instämmer i att offentliga företrädare de har kontakt med bidrar till ett bra samarbetsklimat och 85 procent uppger att de blir lyssnade på i kontakten med offentliga företrädare.

Självständighet och demokrati

En majoritet av föreningarna instämmer i att de har haft möjlighet att bedriva verksamhet utan obefogad kontroll eller inblandning från offentlig sektor. De flesta föreningar upplever inte heller att företrädare från offentlig sektor har försökt påverka inriktningen på verksamheten eller vilka åsikter som föreningen uttrycker offentligt på ett obefogat sätt. Resultaten visar samtidigt att det förekommer viss påverkan från offentlig sektor, men i begränsad utsträckning. Vanligast är att föreningar anpassat sin verksamhet för att inte gå miste om offentliga bidrag, vilket en fjärdedel av föreningarna gjort.

1. Inledning

Målet med politiken för det civila samhället är att villkoren ska förbättras för det civila samhällets organisationer. MUCF har i uppdrag att verka för att villkoren förbättras och att följa villkorens utveckling över tid. Det gör myndigheten bland annat genom att fördela bidrag till civilsamhällsorganisationer. Myndigheten samverkar även med andra myndigheter och är ett kunskapsstöd för dem och det civila samhället.

MUCF tar årligen fram en rapport som följer upp ideella föreningars villkor. Rapporten utgår från de sex principer som slogs fast i propositionen 2009/10:55 och ligger till grund för uppföljningen (SFS 2018:1425). De sex principerna är

- långsiktighet
- självständighet och oberoende
- dialog
- öppenhet och insyn
- mångfald
- kvalitet.

Sedan 2012 har myndighetens uppföljning framför allt baserats på en enkät som skickats ut till ideella föreningar. Det gör att myndigheten har möjlighet att följa utvecklingen av villkoren över tid.

1.1 Undersökningens syfte

Syftet med rapporten är att följa upp villkoren för det civila samhället med utgångspunkt i ideella föreningar och hur villkoren utvecklas över tid. I årets rapport undersöks även hur aktuella samhällsutmaningar har påverkat föreningarnas verksamhet. Enligt uppdraget ska rapporten utarbetas i samråd med det civila samhället. Det har gjorts genom en referensgrupp¹ som MUCF bjudit in och stämt av resultat med under ett möte i april 2024. Detta i ett läge då rapporten inte var klar men på god väg att färdigställas. MUCF hade möjlighet att ställa frågor till deltagarna för att fördjupa bilden och förståelsen av de resultat som undersökningen visat på.

1.2 Undersökningens genomförande och redovisning

Den organisationsform som MUCF följer över tid är ideella föreningar, vilket är den vanligaste formen i det civila samhället (SCB 2022). Begreppet det civila samhället inkluderar, förutom ideella föreningar, även andra typer av formella organisationer som till exempel stiftelser, trossamfund och samfälligheter,

¹ I referensgruppen deltog representanter från Bygdegårdarnas Riksförbund, Malmö Ideella, PRO (Pensionärernas riksorganisation), RF-SISU (Riksidrottsförbundet och SISU Idrottsutbildarna), Riksförbundet för social och mental hälsa, SPF Seniorerna, Studieförbunden, Sveriges Föreningar och Synskadades Riksförbund. De deltog på ett digitalt referensgruppsmöte den 9 april 2024 för att diskutera resultaten.

men även andra mer informella typer av sammanslutningar som till exempel tillfälliga upprop eller nätverk (Prop. 2009/10:55). I rapporten undersöks inte villkoren för stiftelser och informella typer av sammanslutningar.

Årets rapport bygger på enkätdata som har samlats in med hjälp av fem olika enkäter som undersökt föreningars villkor år 2018, 2020, 2021, 2022 och 2023. Årets enkät besvarades under december 2023 till februari 2024. Den undersöker villkoren för föreningarna under 2023 genom att vi frågar om föreningarnas verksamhet de senaste tolv månaderna. Enkäten skickades ut till 3 000 ideella föreningar som valdes ut slumpmässigt utifrån Statistiska centralbyråns (SCB) företagsregister. Av dessa var det 1 475 föreningar som svarade på enkäten. I årets rapport redovisas framför allt hur svaren på olika frågor har utvecklats jämfört med 2022 och i vissa fall över längre tid tillbaka till 2018. I vissa fall jämförs även olika typer av föreningar. Skillnader mellan olika grupper och år beskrivs i löptext enbart om de är statistiskt säkerställda på 95-procents signifikansnivå. I figurer redovisas ibland skillnader som inte är statistiskt säkerställda utan att det kommenteras. Siffrorna i rapporten är avrundande till närmaste heltal. Avrundningen kan medföra att summeringar av olika svarsalternativ i diagrammen inte summerar till exakt den andel som redovisas i löptexten.

1.2.1 Indelningar av föreningar utifrån bakgrundsfaktorer

Rapportens resultat jämförs efter olika bakgrundsfaktorer. Dessa jämförelser redovisas i huvudsak i en tabellbilaga som finns att ladda ned på MUCF:s hemsida. De olika bakgrundsfaktorerna som använts för indelningen förklaras nedan.

Föreningars professionaliseringsgrad

Föreningarna har delats in utifrån om de har anställda eller inte. Uppgifterna kommer från SCB:s företagsregister. Bland föreningarna som besvarat årets enkät är det 41 procent som har anställda och 59 procent som inte har det.

Antalet medlemmar i föreningen

Föreningarna har delats in i tre olika kategorier utifrån hur många medlemmar de har: 1–100 medlemmar (34 procent av föreningarna), 101–500 medlemmar (40 procent) och fler än 500 medlemmar (23 procent).

Föreningar kan även ha andra organisationer (och inte personer) som medlemmar. Dessa föreningar har exkluderats när vi gjort jämförelser baserat på medlemsantal.

Föreningens inriktning

Vi har delat in föreningarna utifrån verksamhetens inriktning. Inriktningarna utgår från en indelning av icke-vinstdrivande organisationer, International Classification of Non-Profit Organisations (ICNPO) som FN tagit fram. Vi har använt den uppgift om bransch som SCB har information om i företagsregistret för alla ideella föreningar och matchat den mot FN:s indelning (SCB 2022, FN 2003). En utförligare beskrivning av denna process återfinns i metodbilagan. Indelningen resulterar i följande kategorisering av föreningarna där andelen av alla föreningar som ingår i kategorin anges inom parentes:

- Intresseföreningar (34 procent)
- Idrottsföreningar (27 procent)
- Kulturföreningar (9 procent)
- Annan inriktning (29 procent)

I gruppen ”annan inriktning” ingår bland annat föreningar med religiös verksamhet, fackföreningar och föreningar verksamma inom utbildning och forskning.

Föreningens målgrupp (utifrån ålder)

Föreningarna fick svara på vilken åldersgrupp som föreningens medlemmar till största delen består av. Utifrån svaren på den frågan har vi delat in föreningar i tre olika kategorier. Föreningar vars medlemmar till största delen består av:

- Barn och unga (0 – 25 år)
- Vuxna (26 – 64 år)
- Äldre (65 år eller äldre)

De flesta föreningar har till största delen vuxna som medlemmar (53 procent). Därefter följer äldre (23 procent) och barn och unga (20 procent). Det är 4 procent av föreningarna som inte har angett någon huvudsaklig åldersgrupp.

Föreningens verksamhetsnivå

Föreningarna har uppgett på vilken nivå de är verksamma. Dessa nivåer är:

- Internationell nivå (9 procent)
- Nationell nivå (14 procent)
- Regional eller länsnivå (19 procent)
- Lokal eller kommunal nivå (57 procent)
- Annan nivå (1 procent)

En del föreningar har uppgett att de är aktiva på flera olika nivåer. I dessa fall har vi kategoriserat föreningen efter den högsta nivå som föreningen angivit. Det vill säga om föreningen angivit både nationell nivå och lokal eller kommunal nivå har föreningen räknats som aktiv på nationell nivå. Det är 1 procent av föreningarna som är aktiva på ”annan nivå”. Dessa föreningar har exkluderats när jämförelser gjorts utifrån verksamhetsnivå på grund av att de varit för få.

Föreningens syfte

Föreningar kan ha flera olika syften med sin verksamhet och det kan vara intressant att göra jämförelser utifrån föreningars syften. Utifrån svaren på frågan ”Vilket av följande syften är det främsta syftet för din organisations verksamhet?” grupperades föreningarna efter följande syften:

- Vara en röstbärare och opinionsbildare (12 procent).
- Ge service/erbjuda verksamhet till medlemmar eller människor i allmänhet (55 procent).
- Vara en utförare och leverantör av tjänster finansierade av offentliga medel (4 procent).
- Förvalta egendom som medlemmarna äger gemensamt (4 procent).
- Annat syfte (25 procent).

Om föreningen arbetade med flera syften uppmanades de att välja det främsta.

1.3 Läsanvisningar

Rapporten är indelad i åtta kapitel:

- Kapitel 1 är en inledning.
- Kapitel 2 redovisar resultat över konsekvenserna av det ekonomiska läget och andra aktuella utmaningar som påverkat föreningarnas verksamhet.
- Kapitel 3 redovisar resultat som handlar om föreningarnas ekonomiska förutsättningar.
- Kapitel 4 redovisar resultat gällande föreningarnas samverkan med offentlig sektor.
- Kapitel 5 redovisar hur ofta föreningar har kontakter med offentliga aktörer och hur föreningarna upplever dessa kontakter.
- Kapitel 6 innehåller resultat från olika frågor som handlar om föreningars självständighet och oberoende.
- Kapitel 7 är en uppföljning av resultaten utifrån de sex principerna för det civila samhället.
- Kapitel 8 innehåller slutord.

I slutet på rapporten återfinns den enkät som skickades ut för att undersöka ideella föreningars villkor under 2023.

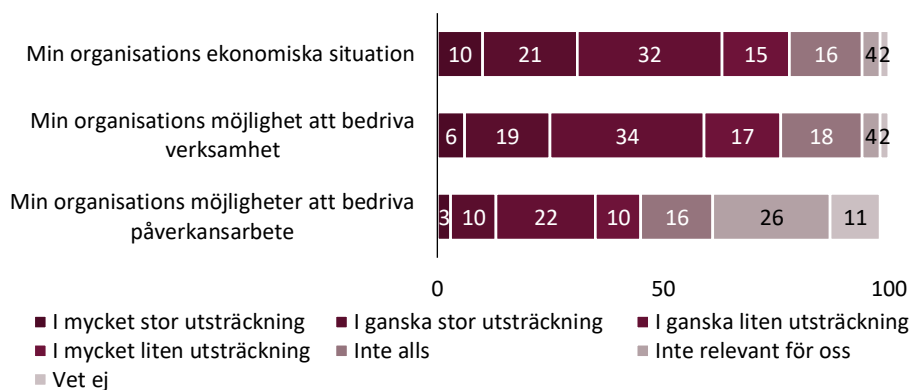
2. Konsekvenser av det ekonomiska läget och andra aktuella utmaningar

I detta kapitel beskrivs hur de ideella föreningarna har påverkats av aktuella utmaningar, framför allt det försämrade ekonomiska läget i Sverige under 2023. Kapitlet belyser även i vilken grad olika faktorer har varit en utmaning för föreningarna det senaste året, exempelvis höga elpriser och bristande intresse eller tid bland medlemmar att engagera sig i organisationen. Slutligen belyser kapitlet hur föreningarna fortsatt har påverkats av covid-19-pandemin under 2023.

2.1 Det ekonomiska lägets påverkan på föreningarna

I årets enkät till ideella föreningar ställs en fråga om hur det ekonomiska läget i Sverige har påverkat organisationerna på olika sätt under det senaste året. Resultaten visar att 25 procent av föreningarna upplever att det ekonomiska läget har påverkat deras möjlighet att bedriva verksamhet i ganska eller mycket stor utsträckning. Föreningar med anställda upplever i högre utsträckning än föreningar utan anställda att det ekonomiska läget har påverkat möjligheterna att bedriva verksamhet, 34 jämfört med 19 procent.

Det finns skillnader efter föreningarnas målgrupp. Föreningar med barn och unga upplever i högre utsträckning att deras verksamhet påverkas än föreningar med vuxna och äldre som målgrupper. Föreningar med äldre som målgrupp upplever i lägst utsträckning att deras verksamhet påverkas av Sveriges ekonomiska läge. Föreningar med verksamhet på lokal nivå upplever i lägre utsträckning än föreningar med verksamhet på nationell och internationell nivå att deras verksamhet påverkas.



Figur 2.1 Föreningars upplevelse av den ekonomiska situationen i Sveriges påverkan på organisationens verksamhet, ekonomi och påverkansarbete, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

2.1.1 Det ekonomiska lägets påverkan på föreningarnas egen ekonomi

31 procent av föreningarna upplever att det ekonomiska läget i Sverige under 2023 påverkat den egna organisationens ekonomiska situation i ganska eller mycket stor utsträckning. Föreningar med anställda upplever att deras egen ekonomi påverkats i högre utsträckning än föreningar utan anställda, 41 jämfört med 23 procent. Det är också vanligare att föreningar med barn och unga som målgrupp upplever att deras ekonomi påverkats än föreningar med vuxna och äldre som målgrupp. Föreningar med äldre som målgrupp upplever i lägst utsträckning att deras ekonomiska situation påverkats. Intresseföreningar upplever i lägre grad att deras ekonomi påverkats än idrotts- och kulturföreningar.

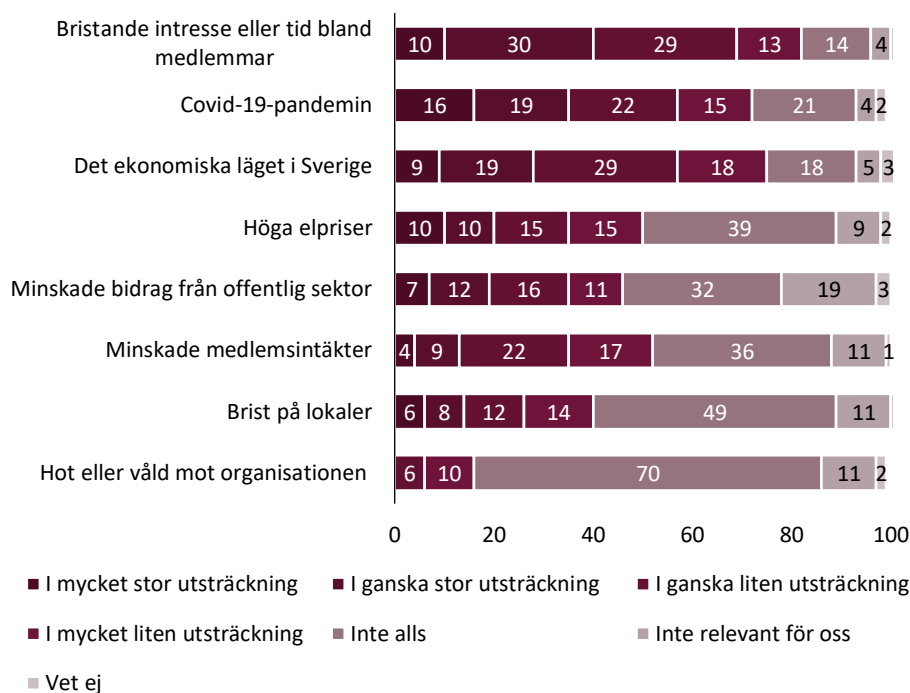
Föreningar med verksamhet på lokal nivå upplever i lägre grad än föreningar med verksamhet på andra nivåer att deras ekonomi påverkats.

2.1.2 Möjligheter att bedriva påverkansarbete

MUCF har också ställt en fråga om det ekonomiska läget påverkat föreningarnas möjligheter att bedriva påverkansarbete. En mindre andel, 14 procent av föreningarna, har svarat att de upplever att det ekonomiska läget i ganska eller mycket stor utsträckning har påverkat deras möjligheter att bedriva påverkansarbete. Föreningar med över 500 medlemmar upplever i högre grad att påverkansarbetet påverkats än föreningar med 1–100 medlemmar. Det finns även skillnad mellan föreningar utifrån verksamhetsnivå. Föreningar med verksamhet på nationell och internationell nivå upplever i högre grad än föreningar på lokal nivå att deras påverkansarbete påverkats.

2.2 Olika faktorerers påverkan – bristande ideellt engagemang och covid-19-pandemin är fortfarande kännbar

I årets enkät till ideella föreningar ställs också en fråga om i vilken grad olika faktorer varit en utmaning för organisationen under det senaste året. MUCF har undersökt hur bristande intresse eller tid för engagemang har varit en utmaning för föreningarna, men även brist på lokaler, det ekonomiska läget, hot eller våld mot organisationen, höga elpriser, minskade bidrag från offentlig sektor och minskade medlemsintäkter. Myndigheten har även undersökt om covid-19-pandemin fortsatt har påverkat föreningarna under 2023. Alla listade utmaningar och grad av påverkan redovisas i figur 2.2.



Figur 2.2. Föreningar som upplever olika utmaningar under de senaste tolv månaderna, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

Not: Antalet som svarat att hot eller våld utgör en ganska eller mycket stor utmaning är färre än 20, varför alternativet inte analyseras närmare.

2.2.1 Bristande intresse eller tid bland medlemmar stor utmaning

Resultaten visar att 40 procent av föreningarna som svarat på enkäten upplever att bristande intresse eller tid bland medlemmar att engagera sig i organisationen har varit en ganska eller mycket stor utmaning under 2023. Det utgör därmed den största utmaningen av de faktorer MUCF ställt frågor kring.

Intresseföreningar och idrottsföreningar upplever i högre grad än kulturföreningar att bristande intresse eller tid bland medlemmarna har varit en utmaning. Större föreningar med 101–500 medlemmar upplever i högre grad än mindre föreningar med 1–100 medlemmar att bristande intresse eller tid har varit en utmaning. Det är också vanligare att föreningar på kommunal eller lokal nivå upplever att bristande intresse eller tid är en utmaning jämfört med föreningar med verksamhet på nationell och internationell nivå.

I fritextsvar utvecklar några föreningar vad utmaningen består i. Det kan exempelvis handla om att för få vill ta på sig förtroendeuppdrag i föreningen eller vara ledare i sitt barns fritidsaktivitet. Några lyfter fram att de har för många äldre medlemmar och svårt att engagera yngre. Det finns även ett par föreningar som lyfter fram att det saknas engagemang för ideellt arbete, att allt färre kan kulturaktiviteten de sysslar med eller att de har svårt att nå sin målgrupp.

2.2.2 Covid-19-pandemin har fortfarande påverkat en tredjedel av föreningarna

I årets enkät ställs fortsatt en fråga om covid-19-pandemin upplevts vara en utmaning för ideella föreningar under det senaste året. Det visade sig vara drygt en tredjedel, 35 procent av föreningarna, som upplever att covid-19-pandemin varit en ganska eller mycket stor utmaning under 2023.

2.2.3 Ekonomiska läget stor utmaning för idrottsföreningar och föreningar på nationell och internationell nivå

28 procent av föreningarna upplever att det ekonomiska läget varit en ganska eller mycket stor utmaning under det senaste året. Idrottsföreningar upplever i högre utsträckning än intresseföreningar att det ekonomiska läget har varit en utmaning under 2023. Det är också vanligare att föreningar med verksamhet på nationell eller internationell nivå upplever att det ekonomiska läget varit en utmaning jämfört med föreningar på lokal nivå. Några organisationer lyfter fram i fritextsvar att de har minskade intäkter vilket kan hänga samman med det ekonomiska läget.

2.2.4 Var femte förening upplever höga elpriser som en utmaning

Ungefär en femtedel, 21 procent av föreningarna, upplever att höga elpriser varit en utmaning under 2023. Idrottsföreningar upplever i högre utsträckning än intresseföreningar att elpriserna har varit en utmaning det senaste året. Föreningar med anställda upplever i högre utsträckning än föreningar utan anställda att elpriser varit en utmaning det senaste året. Utifrån föreningsstorlek är det större föreningar med 101–500 medlemmar som i högre utsträckning upplever utmaningar med höga elpriser än mindre föreningar med 1–100 medlemmar. Det är också vanligare att föreningar med barn och unga som målgrupp har upplevt att höga elpriser varit en utmaning under 2023 jämfört med föreningar för äldre. Föreningar med verksamhet på lokal eller på nationell nivå upplever höga elpriser som en utmaning i högre utsträckning än föreningar med verksamhet på regional eller internationell nivå.

2.2.5 Minskade bidrag från offentlig sektor en utmaning för föreningar med anställda

Nästan en femtedel, 19 procent av föreningarna, upplever att minskade bidrag från offentlig sektor har varit en utmaning det senaste året. Föreningar med anställda upplever i högre grad att minskade bidrag från offentlig sektor varit en utmaning än föreningar utan anställda. Det är också vanligare att föreningar med barn och unga eller vuxna som målgrupp upplever att detta varit en utmaning jämfört med föreningar för äldre. Föreningar med verksamhet på nationell och internationell nivå upplever minskade bidrag som en utmaning i högre utsträckning än föreningar med verksamhet på lokal nivå.

Flera föreningar utvecklar i fritextsvar att föreningen fått mindre bidrag eller väntar sig minskade bidrag på grund av att offentliga medel har minskat, eller kommer att minska, till den typen av verksamhet föreningen ägnar sig åt. Ett par föreningar lyfter fram att en utmaning är att de aldrig haft möjlighet att söka offentliga medel. Ytterligare ett par föreningar lyfter fram att kraven på hur verksamheten ska utföras inom ramen för projektbidrag begränsar möjligheterna att bedriva en effektiv och kvalitativ verksamhet.

2.2.6 Brist på lokaler och minskade medlemsintäkter mindre utmaningar

14 procent av föreningarna upplever att brist på lokaler har varit en utmaning det senaste året. Idrottsföreningar upplever i högre grad än intresseföreningar att brist på lokaler har varit en utmaning. Det är en högre andel föreningar med anställda som upplever att brist på lokaler är en utmaning än föreningar utan anställda. Det är en högre andel föreningar med mer än 500 medlemmar som upplever att brist på lokaler är en utmaning än föreningar med 1–100 medlemmar. Det är också vanligare att föreningar med barn och unga som målgrupp upplever att brist på lokaler är en utmaning än föreningar med vuxna och äldre som målgrupp.

13 procent av föreningarna upplever att minskade medlemsintäkter utgjort en utmaning för organisationen det senaste året. Större föreningar med 101–500 medlemmar upplever i högre utsträckning än mindre föreningar med 1–100 medlemmar att minskade medlemsintäkter varit en utmaning.

I fritextsvar nämner några utmaningar kopplat till lokaler. Det rör sig dels om renoverings- och underhållsbehov som medför höga kostnader, dels om brist på en specifik utemiljö som är nödvändig för föreningens verksamhet. Det kan exempelvis handla om en fotbollsplan eller plats att ställa fordon som används i verksamheten. Dessa utmaningar förefaller delvis hänga samman med inflationen.

Få föreningar beskriver utmaningen med minskade medlemsintäkter i fritextsvar. Ett par nämner att vissa medlemmar lämnat föreningen på grund av sämre ekonomiska förutsättningar och att föreningen noterat att färre skänker pengar.

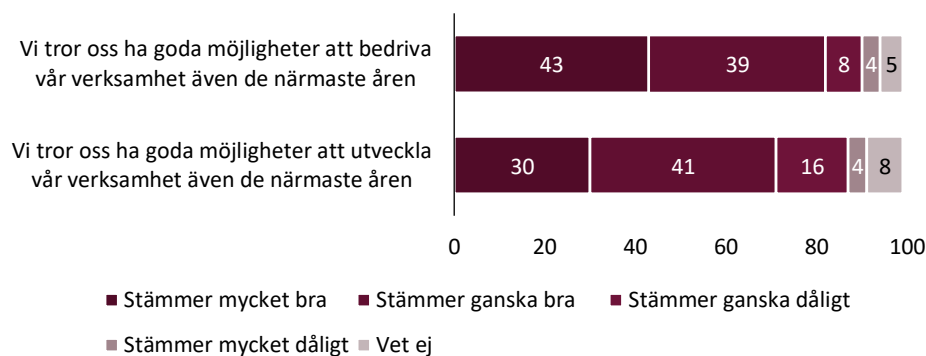
3. Föreningars ekonomi och långsiktiga förutsättningar

I detta kapitel beskrivs ideella föreningars ekonomiska förutsättningar. I propositionen ”En politik för det civila samhället” lyfts att det är viktigt att föreningar har goda, långsiktiga och stabila förutsättningar för sin verksamhet. I propositionen fastläs också att det är viktigt att föreningars självständighet och handlingsutrymme bevaras och skyddas (Prop. 2009/10:55). Utifrån principerna är det därför intressant att följa hur föreningars ekonomiska förutsättningar förändras över tid.

I enkäten frågar MUCF om ideella föreningars ekonomiska förutsättningar att bedriva verksamhet och vilka som är de viktigaste inkomstkällorna. Myndigheten ställer även frågor om hur föreningar ser på möjligheten att bedriva och utveckla verksamheten de närmast kommande åren, något vi beskriver i termer av framtidstro nedan. Enkäten innehåller också olika frågor om offentlig finansiering av ideella föreningars verksamhet. Flera av frågorna om ekonomiska förutsättningar går att följa tillbaka till 2018 års enkätundersökning och därmed kan MUCF belysa hur de ekonomiska villkoren förändrats under perioden 2018–2023.

3.1 De flesta föreningar tror sig ha goda möjligheter närmaste åren

De flesta föreningar, 83 procent, instämmer i ganska eller mycket hög grad att de har goda möjligheter att bedriva verksamhet även de kommande åren. En lägre andel, 71 procent, uppger att de har goda möjligheter att utveckla sin verksamhet även de kommande åren. Det har inte skett någon förändring jämfört med 2022.



Figur 3.1 Föreningar som tror sig ha goda möjligheter att bedriva eller utveckla sin verksamhet de närmast kommande åren, 2023. Procent.

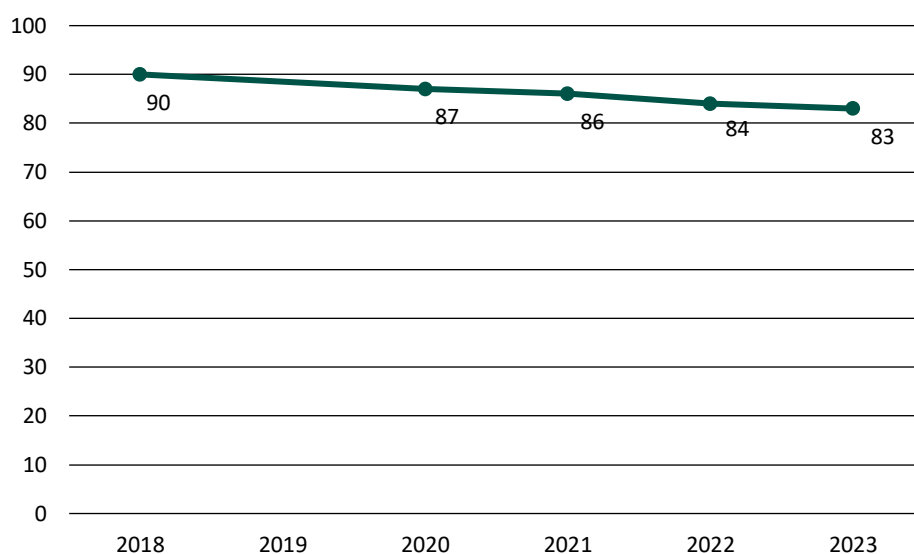
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

Föreningar med anställda instämmer i lägre grad att de har goda möjligheter att bedriva verksamhet även kommande åren jämfört med föreningar utan anställda. En högre andel föreningar med många medlemmar anger att de både har goda förutsättningar att bedriva och utveckla verksamhet de kommande åren än föreningar med färre medlemmar.

En mindre andel, 14 procent, av föreningarna har funderat på att lägga ned eller låta organisationen vila under de senaste tolv månaderna. Det är en lika hög andel som under 2022. Bland de som övervägt att lägga ner organisationen är de vanligaste anledningarna bristande intresse (44 procent) och bristande ekonomi (38 procent).

3.2 Ekonomiska förutsättningar att bedriva kärnverksamhet

Resultaten från årets enkät visar att en stor andel av föreningarna, 83 procent, instämmer i att de har haft goda ekonomiska möjligheter att bedriva kärnverksamhet under 2023. Det är ingen skillnad i andel jämfört med 2022. Andelen har dock minskat jämfört med 2018 då den uppgick till 90 procent, 2020 då den var 87 procent samt 2021 då andelen var 86 procent, se figur 3.2.



Figur 3.2 Föreningar som instämmer i att de under det senaste året haft ekonomiska förutsättningar att bedriva kärnverksamhet. År 2018–2023. Procent.

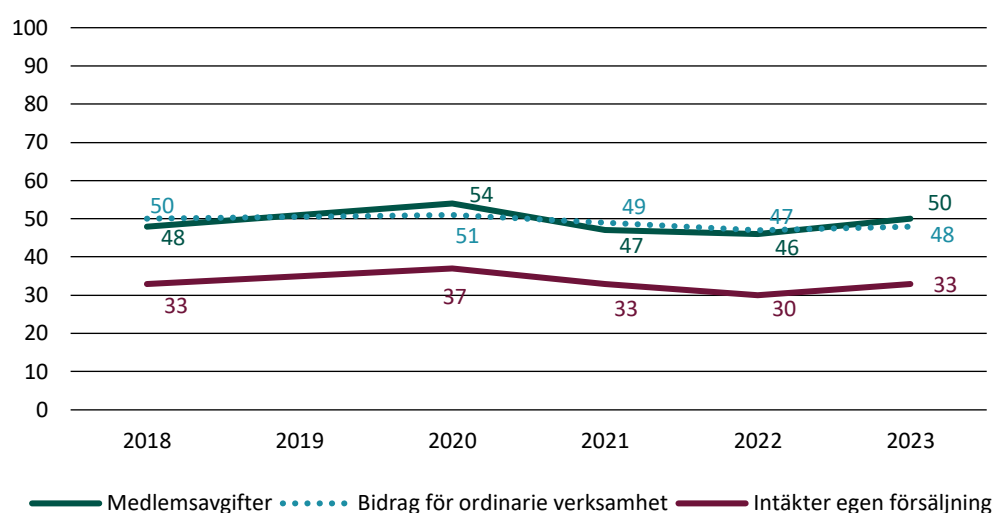
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

Det finns vissa skillnader mellan föreningar vad gäller ekonomiska förutsättningar. Föreningar med anställda och föreningar med fler än 500 medlemmar instämmer i lägre grad än föreningar utan anställda och föreningar med 1–100 medlemmar att de haft goda ekonomiska förutsättningar det senaste året. Det finns även skillnader mellan verksamhetsnivåer där föreningar på nationell nivå i lägre grad håller med om att de har goda ekonomiska förutsättningar än föreningar på regional nivå. Föreningar med äldre (65 år och äldre) som målgrupp upplever oftare att de haft ekonomiska förutsättningar att bedriva sin kärnverksamhet jämfört med föreningar med vuxna (26–64 år) som målgrupp.

3.3 Föreningarnas inkomstkällor

I enkäten får de ideella föreningarna uppge i vilken utsträckning olika inkomstkällor är viktiga för föreningens verksamhet. De inkomstkällor som föreningar anser vara mycket viktiga är

- medlemsavgifter (50 procent)
- bidrag för ordinarie verksamhet (48 procent)
- intäkter från egen försäljning (33 procent)
- bidrag för lokal eller anläggning (24 procent)
- bidrag för särskilda projekt (22 procent)
- sponsring eller gåvor från företag (20 procent)
- gåvor från enskilda personer (16 procent)
- bidrag från icke-statliga fonder eller stiftelser (11 procent)
- överföringar från huvud- eller paraplyorganisation (9 procent)
- ersättning för utförande av uppdrag, ej offentlig sektor (6 procent)
- avkastning av eget kapital (5 procent)
- bidrag från EU (4 procent).



Figur 3.3 Föreningar som anger att intäkter från medlemsavgifter, egen försäljning samt bidrag för ordinarie verksamhet är en mycket viktig inkomstkälla. Åren 2018–2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

Andelen föreningar som svarar att medlemsavgifter är en mycket viktig inkomstkälla ökade från 48 till 54 procent mellan 2018 och 2020, för att sedan minska till 46 procent 2022. Andelen har nu ökat något igen till 50 procent under 2023, se figur 3.3.

Under perioden 2018–2020 var andelen föreningar som uppgav att bidrag för ordinarie verksamhet var en mycket viktig inkomstkälla relativt oförändrad kring 50 procent. Därefter minskade andelen något till 47 procent 2022 och ligger kvar på samma nivå 2023 (48 procent). Ett liknande mönster kan noteras för andelen föreningar som uppger att intäkter från egen försäljning var en mycket viktig inkomstkälla,

andelen ökade från 33 till 37 procent mellan 2018 och 2020, följt av en minskning till 30 procent 2022. Andelen ligger kvar på en lägre nivå 2023.

Föreningar med anställda och föreningar med fler medlemmar svarar i högre grad flera typer av inkomstkällor som mycket viktiga.

3.3.1 Medlemsavgifter viktigast bland idrottsföreningar och föreningar för barn och unga

Idrottsföreningar upplever i högre grad att medlemsavgifter är en viktig inkomstkälla än andra föreningstyper. Kulturföreningar upplever i lägst utsträckning att medlemsintäkter är en viktig inkomstkälla. Det är också vanligare att föreningar med barn och unga som målgrupp upplever att medlemsavgifter är en mycket viktig inkomstkälla jämfört med föreningar med vuxna (26–64 år) och föreningar med äldre (65 år och äldre) som målgrupp.

3.3.2 Bidrag för ordinarie verksamhet viktigast för föreningar för barn och unga

Även vad gäller bidrag för organisationens ordinarie verksamhet upplever idrottsföreningar att det är en viktigare inkomstkälla jämfört med intresseföreningar och kulturföreningar. Det är också vanligare att organisationsbidrag är en mycket viktig inkomstkälla för organisationer med barn och unga som målgrupp jämfört med föreningar med vuxna och äldre som målgrupp.

Det finns även skillnader efter verksamhetsnivå. Föreningar med verksamhet på lokal och regional nivå upplever i högre grad att organisationsbidrag är en mycket viktig inkomstkälla jämfört med föreningar med verksamhet på internationell nivå.

3.3.3 Intäkter från egen försäljning viktigt för en tredjedel av föreningarna

Som tidigare redovisats är det en tredjedel av föreningarna som upplever att intäkter från egen försäljning av varor eller tjänster är en mycket viktig inkomstkälla för deras verksamhet. Idrottsföreningar upplever i högre grad att det är en viktig inkomstkälla än intresseföreningar och kulturföreningar. Det är också vanligare att föreningar med barn och unga som målgrupp upplever att detta är en viktig inkomstkälla jämfört med föreningar med vuxna och äldre som målgrupp. Därutöver är det en högre andel föreningar med verksamhet på lokal nivå som uppger att försäljning är en viktig inkomstkälla än föreningar med verksamhet på andra nivåer.

3.3.4 En fjärdedel anger bidrag för lokal eller anläggning som mycket viktig inkomstkälla

Nästan en fjärdedel, 24 procent av föreningarna, bedömer att bidrag för lokal eller anläggning är en mycket viktig inkomstkälla. Idrottsföreningar upplever att sådana bidrag är en mycket viktig inkomstkälla i högre grad än andra föreningstyper. Föreningar med barn och unga som målgrupp upplever i högre grad att bidrag för lokal är en mycket viktig inkomstkälla än föreningar med vuxna eller äldre som målgrupp. Även föreningar med verksamhet på lokal respektive regional nivå upplever i högre grad än föreningar med verksamhet på nationell nivå att bidrag för lokal är en viktig inkomstkälla.

3.3.5 Projektbidrag mycket viktig inkomstkälla för en fjärdedel av föreningarna

22 procent av föreningarna bedömer att projektbidrag är en viktig inkomstkälla för sin verksamhet. Därutöver är det vanligare att föreningar med barn och unga som målgrupp uppger projektbidrag som en viktig inkomstkälla jämfört med föreningar med vuxna eller äldre som målgrupp. Det är även en högre andel föreningar med verksamhet på lokal och regional nivå som uppger att projektbidrag är en mycket viktig inkomstkälla jämfört med föreningar med verksamhet på nationell nivå.

3.3.6 Sponsring eller gåvor från företag mycket viktig inkomstkälla för en femtedel av föreningarna

20 procent av föreningarna upplever att sponsring eller gåvor från företag är en mycket viktig inkomstkälla för sin verksamhet. Idrottsföreningar upplever i högre grad sponsring som mycket viktig jämfört med intresseföreningar. Det är också vanligare att föreningar med barn och unga som målgrupp upplever detta än föreningar med vuxna och äldre som målgrupp.

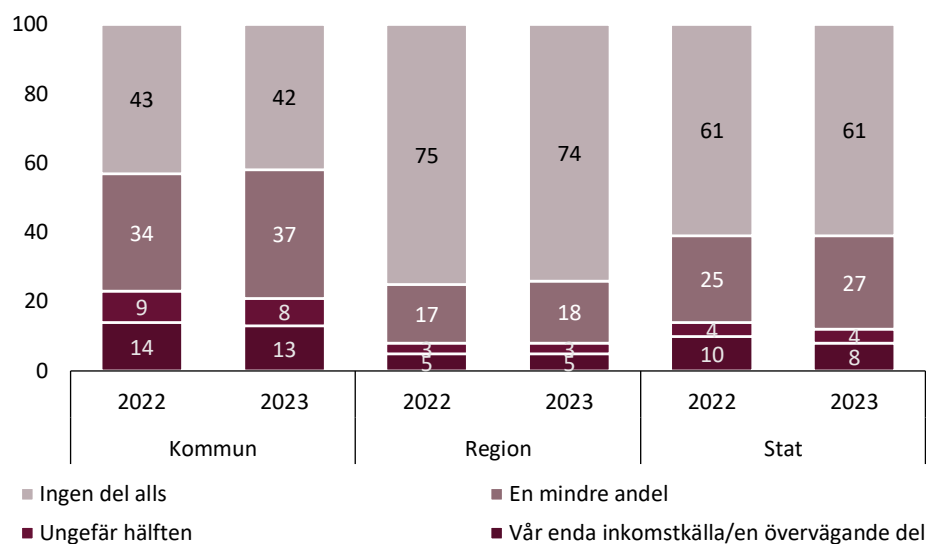
3.3.7 Gåvor från enskilda personer och bidrag från icke-statliga fonder eller stiftelser

16 procent av föreningarna upplever att gåvor från enskilda personer är en mycket viktig inkomstkälla för sin verksamhet. Det är också vanligare att föreningar med verksamhet på internationell nivå upplever detta som en viktig inkomstkälla jämfört med föreningar med verksamhet på andra nivåer.

11 procent av föreningarna upplever att bidrag från icke-statliga fonder eller stiftelser är en mycket viktig inkomstkälla för sin verksamhet.

3.4 Föreningars intäkter från offentlig sektor

I årets undersökning uppger en majoritet av föreningarna, 58 procent, att de har någon form av intäkter från kommuner. En betydligt lägre andel uppger att de har intäkter från staten eller regioner, 39 respektive 26 procent. Andelarna är oförändrade jämfört med 2022. Bland de föreningar som har intäkter från kommun, region eller stat uppger de allra flesta att dessa enbart utgör en mindre del av deras totala årliga intäkter. Figur 3.4 visar även att det inte har skett några större förändringar i hur föreningarna svarat kring intäkterna från offentlig sektor mellan 2022 och 2023.



Figur 3.4 Andel av föreningens intäkter som kommer från kommun, region respektive stat. År 2022–2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

3.4.1 Intäkter från kommun

Det finns följande skillnader mellan olika föreningstyper i andelen som har intäkter från kommuner:

- En högre andel idrottsföreningar har finansiering från kommun jämfört med andra föreningstyper.
- En högre andel föreningar med 101–500 medlemmar har någon andel av sina intäkter från kommun än föreningar med lägre eller högre medlemsantal.
- En högre andel föreningar med barn och unga som målgrupp har intäkter från kommun än föreningar med vuxna och äldre som målgrupp.
- En högre andel föreningar med verksamhet på lokal nivå har intäkter från kommun än föreningar på annan verksamhetsnivå.

3.4.2 Intäkter från region

Det finns följande skillnader mellan olika föreningstyper i andelen som har intäkter från regioner:

- Idrottsföreningar har i högre utsträckning finansiering från regioner än intresseföreningar.
- Föreningar med anställda har i högre utsträckning någon del av sina intäkter från region jämfört med föreningar utan anställda.
- Föreningar med mer än 500 medlemmar har i högre utsträckning någon andel av sina intäkter från region än föreningar med lägre medlemsantal.
- Föreningar med barn och unga som målgrupp har i högre utsträckning någon del av sina intäkter från region än föreningar med vuxna och äldre som målgrupp.

3.4.3 Intäkter från stat

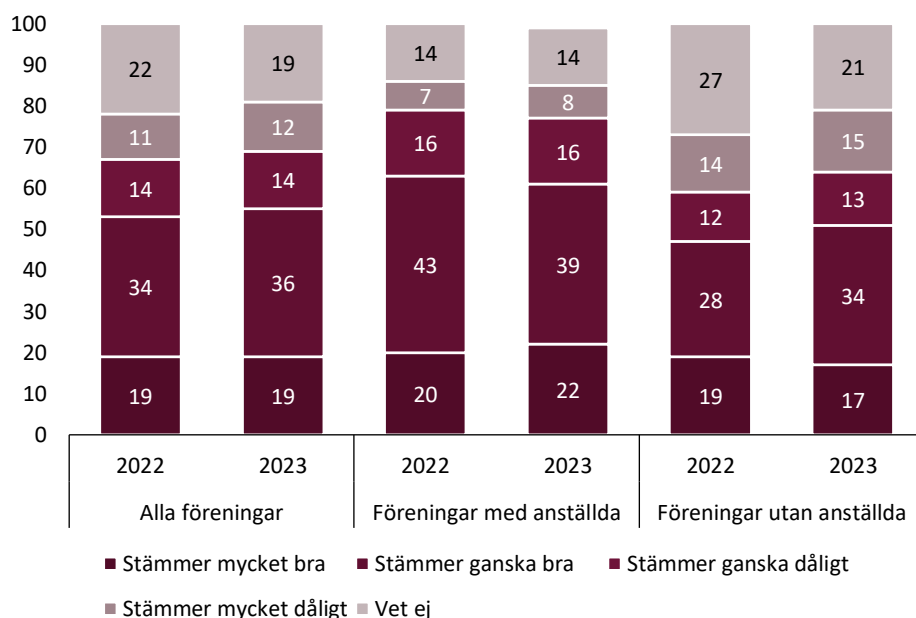
Det finns följande skillnader mellan olika föreningstyper i andelen som har intäkter från staten:

- En högre andel idrottsföreningar har någon intäkt från staten jämfört med andra föreningstyper.
- En högre andel föreningar med anställda har någon intäkt från staten än föreningar utan anställda.
- En högre andel föreningar med 101–500 och mer än 500 medlemmar har intäkter från staten än föreningar med 1–100 medlemmar.
- En högre andel föreningar med barn och unga som målgrupp har någon intäkt från staten jämfört med föreningar med vuxna och äldre som målgrupp.
- Föreningar med verksamhet på lokal nivå har i lägre grad någon del av sina intäkter från staten än föreningar på nationell nivå.

3.5 Föreningars möjligheter att söka bidrag

I propositionen ”En politik för det civila samhället” lyfts att det är viktigt att information om möjliga bidrag som finns att söka är både lättillgänglig och lätt att förstå, då det påverkar människors förutsättningar att engagera sig (Prop. 2009/10:55). Om bidragsinformation är svår att hitta eller om ansökningsprocessen upplevs som alltför komplicerad riskerar det att leda till att bidrag som finansieringsform inte blir lika tillgängliga för alla grupper i samhället.

I årets undersökning instämmer lite mer än hälften (55 procent) av alla föreningar i att de har tillräckliga resurser för att söka offentliga bidrag, se figur 3.5. Andelen är oförändrad jämfört med 2022.

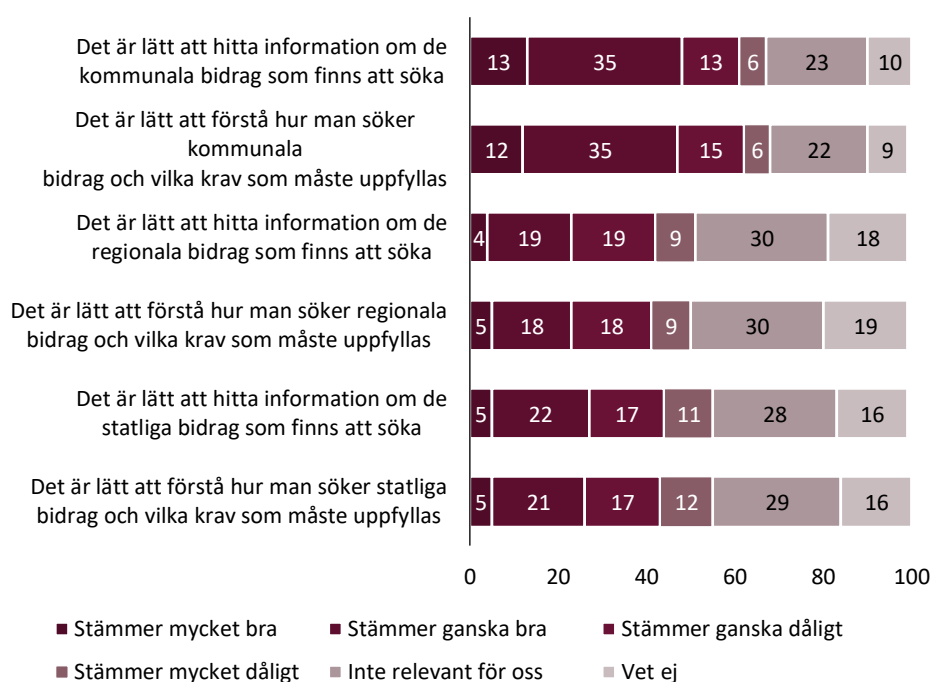


Figur 3.5 Föreningar som instämmer i att de har tillräckliga resurser för att söka offentliga bidrag, 2022–2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

Figur 3.5 visar även förutsättningarna för att söka bidrag för föreningar med och utan anställda. Som framgår av figuren är det en högre andel föreningar med anställda som instämmer i att de har tillräckliga resurser för att söka offentliga bidrag. Andelen uppgår under 2023 till 61 procent bland föreningar med anställda jämfört med 51 procent bland föreningar utan anställda. Föreningar med fler medlemmar instämmer i högre grad än föreningar med 1–100 medlemmar att de har tillräckliga resurser att söka offentliga bidrag. Det är även en högre andel föreningar med barn och unga som målgrupp som uppger att de har tillräckliga resurser att söka bidrag än föreningar med vuxna eller äldre som målgrupp.

Bland de föreningar för vilka det har varit relevant att söka kommunala bidrag är det en majoritet som instämmer i att det är lätt att hitta information om vilka bidrag som finns att söka (48 procent) samt att det är lätt att förstå hur man söker dessa bidrag och vilka krav som måste uppfyllas (47 procent), se figur 3.6. Andelen som uppger att det är lätt att hitta information om kommunala bidrag har ökat något jämfört med 2022. Betydligt färre håller med om att det är lätt att hitta information om regionala och statliga bidrag (24 respektive 28 procent) eller att ansökningsprocessen för dessa respektive bidrag är lätt att förstå (23 respektive 26 procent). Figur 3.4 visar även att det är en högre andel föreningar som instämmer i att regionala bidrag (30 procent) och statliga bidrag (29 procent) inte är relevanta för dem jämfört med vad som är fallet för kommunala bidrag (22 procent).



Figur 3.6 Föreningar som upplever att det är lätt att hitta information och förstå hur man söker statliga, regionala och kommunala bidrag, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

En närmare analys av svaren visar att de allra flesta föreningar som instämmer i att det är lätt att hitta information från en viss finansiär också instämmer i att det är lätt att förstå hur man söker dessa bidrag och vilka krav som måste uppfyllas.

3.5.1 Olika föreningstypers upplevelser av information i bidragsprocessen

När föreningstyper jämförs visar analysen att föreningar med anställda i högre grad än föreningar utan anställda instämmer i att det är lätt att hitta information om och förstå hur man söker kommunala, regionala och statliga bidrag.

Föreningar med barn och unga som målgrupp håller i högre grad än föreningar med vuxna eller äldre som målgrupp med om att det är lätt att hitta information om och förstå hur man söker statliga och kommunala bidrag. Vad gäller regionala bidrag instämmer föreningar med barn och unga som målgrupp i högre grad att det är lätt att hitta information om och förstå hur man söker dessa än föreningar för vuxna.

Det är vanligare att idrottsföreningar och kulturföreningar tycker att det är lätt att hitta information om kommunala bidrag och förstå hur man söker dessa jämfört med intresseföreningar. Vad gäller statliga bidrag är det vanligare att idrottsföreningar instämmer i att det är lätt att hitta information om statliga bidrag och förstå hur man söker dessa än andra föreningstyper.

Utifrån föreningsstorlek visar resultaten att föreningar med 101–500 medlemmar i högre grad håller med om att det är lätt att hitta information om kommunala bidrag än föreningar med 1–100 medlemmar. En högre andel föreningar med 101–500 medlemmar instämmer också i att det är lätt att förstå hur man söker kommunala bidrag än föreningar med fler eller färre medlemmar. Föreningar med över 100 medlemmar håller i högre utsträckning med om att det är lätt att hitta information om och förstå hur man söker statliga bidrag än föreningar med färre medlemmar.

3.5.2 Upplevelser av tydlighet och transparens i bidragsprocessen vid ansökan av offentliga bidrag

I enkäten ställs också en fråga om föreningarna upplever bidragsprocessen som tydlig och transparent när de söker bidrag. Nästan hälften, 48 procent av föreningarna, instämmer i ganska eller mycket hög grad att bidragsprocessen vid ansökan av kommunala bidrag är tydlig och transparent. Andelen har ökat något jämfört med 2022. Nästan en tredjedel, 31 procent av föreningarna, håller med om att bidragsprocessen vid ansökan av statliga bidrag är tydlig och transparent. Ungefär en fjärdedel, 24 procent av föreningarna, instämmer i att bidragsprocessen vid ansökan om regionala bidrag är tydlig och transparent.

Det är en högre andel idrottsföreningar som instämmer i att bidragsprocessen för kommunala bidrag är tydlig och transparent, jämfört med intresseföreningar och kulturföreningar. Idrottsföreningar uppger också tydlighet och transparens i högre utsträckning än intresseföreningar när det gäller regionala bidrag. Det är också en högre andel idrottsföreningar som håller med om att bidragsprocessen för statliga bidrag är tydlig och transparent jämfört med andra föreningstyper.

Föreningar med anställda instämmer i högre grad att processen för samtliga offentliga bidrag² är tydlig och transparent jämfört med föreningar utan anställda. Det är även vanligare att föreningar med barn och unga som målgrupp håller med om att processen för samtliga offentliga bidrag är tydlig och transparent än föreningar med vuxna och äldre som målgrupp.

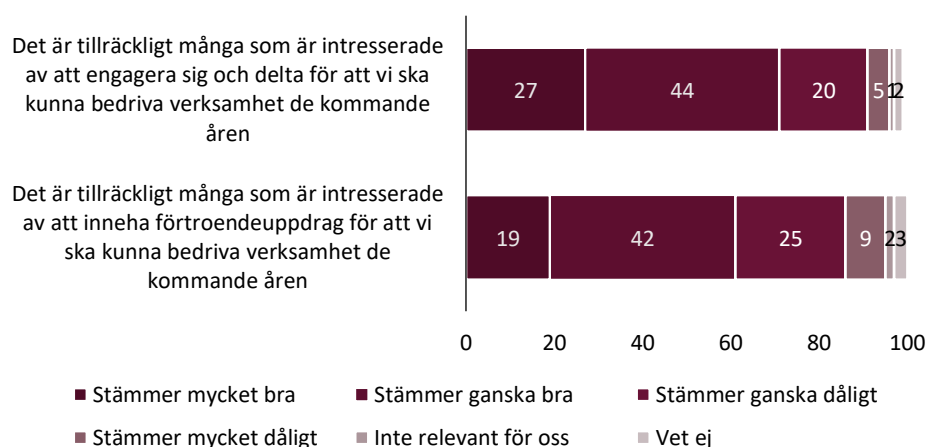
Det är vanligare att föreningar med 101–500 medlemmar instämmer i att processen för kommunala bidrag är tydlig och transparent än föreningar med fler eller färre medlemmar. Det är en lägre andel föreningar med 1–100 medlemmar som uppger att processen för regionala bidrag är tydlig och transparent jämfört med föreningar med över 500 medlemmar. Föreningar med 1–100 medlemmar håller i lägre grad med om att processen för statliga bidrag är tydlig och transparent än föreningar med över 100 medlemmar.

3.6 Föreningars långsiktiga förutsättningar

Att föreningar har goda, långsiktiga och stabila förutsättningar för sin verksamhet är ett mål för politiken för det civila samhället (Prop. 2009/10:55). Detta mål omfattar bland annat stabiliteten i bidragssystemen, de rättsliga förutsättningarna och de generella villkoren för föreningar.

3.6.1 Majoritet upplever att tillräckligt många vill engagera sig

En majoritet, 71 procent av föreningarna, instämmer i ganska eller mycket hög grad att det är tillräckligt många som är intresserade av att engagera sig och delta för att de ska kunna bedriva verksamhet de kommande åren. Det är ingen skillnad i andel jämfört med 2022.



Figur 3.7 Föreningars bedömning av intresset att engagera sig i föreningen respektive att inneha förtroendeuppdrag, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

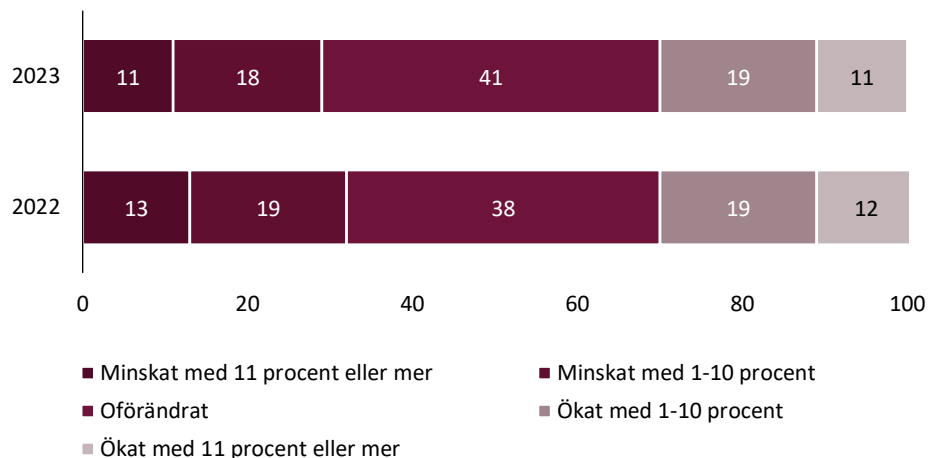
² Kommunala, regionala och statliga bidrag.

Det är en högre andel kulturföreningar än idrotts- och intresseföreningar som både håller med om att tillräckligt många vill engagera sig i föreningens verksamhet och att det finns ett tillräckligt stort intresse för att inneha förtroendeuppdrag i föreningen. Det är en högre andel föreningar med vuxna som målgrupp som instämmer i att det finns ett tillräckligt stort engagemang från medlemmar och intresse för att inneha förtroendeuppdrag jämfört med föreningar med barn och unga eller äldre som målgrupp. Det är vanligare att föreningar på internationell nivå uppger tillräckligt högt engagemang jämfört med föreningar på lokal nivå. Vad gäller intresse för att inneha förtroendeuppdrag är det en högre andel föreningar på internationell nivå som instämmer i detta än föreningar på regional och lokal nivå. Utifrån föreningsstorlek är det vanligare att större föreningar uppger att det finns ett tillräckligt stort engagemang och deltagande, samt intresse för att inneha förtroendeuppdrag än mindre föreningar.

3.6.2 Utveckling av antalet medlemmar

Föreningarna har i de tre senaste årens enkäter fått uppskatta hur deras medlemsantal förändrats det senaste året. Figur 3.8 visar medlemsutvecklingen bland alla föreningarna under de senaste tolv månaderna för åren 2022 och 2023. I årets undersökning uppger 41 procent av föreningarna att medlemsantalet varit oförändrat det senaste året, medan 29 procent har minskat i antal medlemmar. 29 procent av föreningarna bedömer att antalet medlemmar ökat de senaste tolv månaderna, vilket är en lika hög andel som 2022.

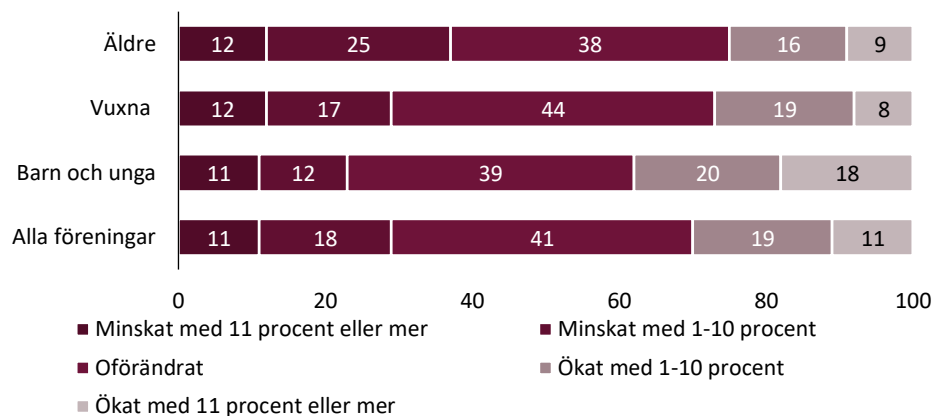
Det är vanligare att intresseföreningar uppger att medlemsantalet minskat jämfört med idrottsföreningar. Mindre föreningar med 1–100 medlemmar upplever i lägre grad att medlemsantalet har ökat än föreningar med fler medlemmar.



Figur 3.8 Föreningarnas bedömning av förändringen av deras medlemsantal under de senaste tolv månaderna, 2022 och 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

Medlemsutvecklingen ser delvis olika ut beroende på föreningens målgrupp. Föreningar vars medlemmar till största del består av äldre (65 år och äldre) har i högre utsträckning minskat i medlemsantal jämfört med föreningar vars medlemmar till största del består av barn och unga (0–25 år) och föreningar som till största del består av vuxna (26–64 år). Föreningar med barn och unga som målgrupp har däremot i högre utsträckning ökat i medlemsantal jämfört med övriga föreningar, se figur 3.9.



Figur 3.9 Föreningarnas bedömning av förändringen av deras medlemsantal under de senaste tolv månaderna, efter föreningens huvudsakliga målgrupp, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

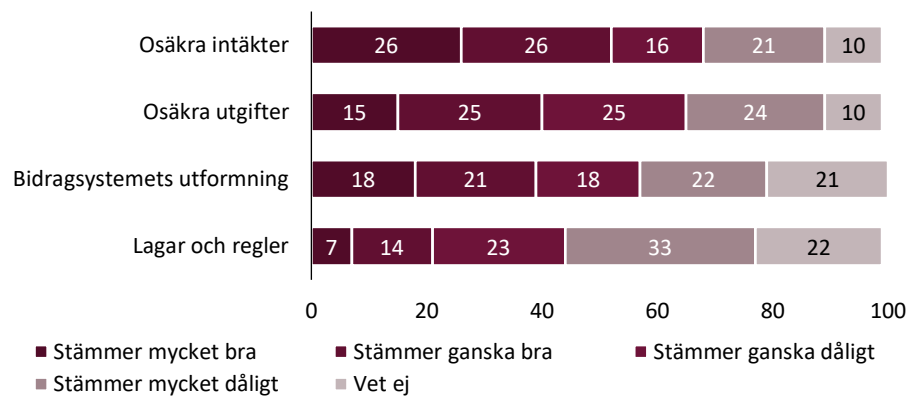
3.6.3 Hinder för långsiktighet

Figur 3.10 visar att osäkra intäkter är den faktor som flest föreningar anser gör det svårt att ha en långsiktig planering. Av föreningarna är det 52 procent som instämmer i ganska eller mycket hög grad att osäkra intäkter gör det svårt att ha en långsiktig planering, det är ingen skillnad jämfört med 2022. Därefter följer osäkra utgifter, med 40 procent av föreningarna som uppger att det försvårar långsiktighet. Andelen har ökat något jämfört med 2022. År 2023 instämmer 39 procent i att bidragssystemets utformning försvårar långsiktighet och 22 procent av föreningarna håller med om att lagar och regler gör det svårt att ha en långsiktig planering. Idrottsföreningar håller i högre grad med än kulturföreningar.

Kulturföreningar instämmer i högre grad än idrottsföreningar i att osäkra intäkter försvårar långsiktig planering. Det gäller även föreningar för barn och unga jämfört med föreningar för vuxna och äldre. Föreningar på regional nivå instämmer i högre utsträckning att osäkra intäkter är en försvårande faktor jämfört med föreningar på lokal nivå.

Idrottsföreningar håller i högre grad med om att osäkra utgifter försvårar långsiktighet än intresse- och kulturföreningar. Samma förhållande gäller även föreningar med anställda jämfört med föreningar utan anställda. Föreningar för barn och unga instämmer i högre grad att osäkra utgifter är en försvårande faktor jämfört med föreningar för vuxna och äldre. Föreningar med 101–500 medlemmar uppger detta i högre utsträckning än föreningar med 1–100 medlemmar.

Föreningar med anställda instämmer i högre grad att bidragssystemets utformning är ett hinder för långsiktighet än föreningar utan anställda. Föreningar på regional och nationell nivå håller i högre grad med om detta än föreningar på lokal nivå.



Figur 3.10 Föreningars upplevelse av hur olika faktorer försvårar långsiktig planering, efter olika faktorer, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

4. Samverkan med offentlig sektor

I ”En politik för det civila samhället” framgår det att regeringen vill se fler föreningar, och andra aktörer från det civila samhället, som utförare inom välfärden. Propositionen lyfter fram att en mångfald av utförare innebär fler valmöjligheter för den enskilde samtidigt som det kan vara ett egenvärde i sig för många människor att en tjänst utförs av en organisation inom det civila samhället. Det lyfts också att fler ideella aktörer som utförare bland annat ska uppnås genom att dels ge dem möjligheter att konkurrera på rättvisa villkor i offentliga upphandlingar, dels öka kunskapen hos offentlig sektor om potentiella former för samverkan mellan det offentliga och det civila samhället (Prop. 2009/10:55).

En målkonflikt som riskerar att uppstå för föreningar är att kunna verka både som utförare och samtidigt agera självständigt från det offentliga i rollen som röstbärare och opinionsbildare.

”Om uppdragen till det civila samhällets organisationer blir mycket omfattande, till exempel i förhållande till sektorns andra finansieringskällor, finns det en risk för att ett beroendeförhållande byggs upp som på sikt kan komma att äventyra organisationernas oberoende och vilja att fritt uttrycka sin åsikt och att bevaka sina medlemmars intressen i förhållande till den offentliga maktutövningen.” (Prop. 2009/10:55, s. 51).

Det är därför viktigt att parallellt följa hur förutsättningarna för föreningar att verka som utförare inom offentlig sektor utvecklas över tid och samtidigt bevaka föreningars ställning som röstbärare och opinionsbildare.

4.1 Föreningars inställning till samverkan och upplevelsen av offentliga aktörers förståelse

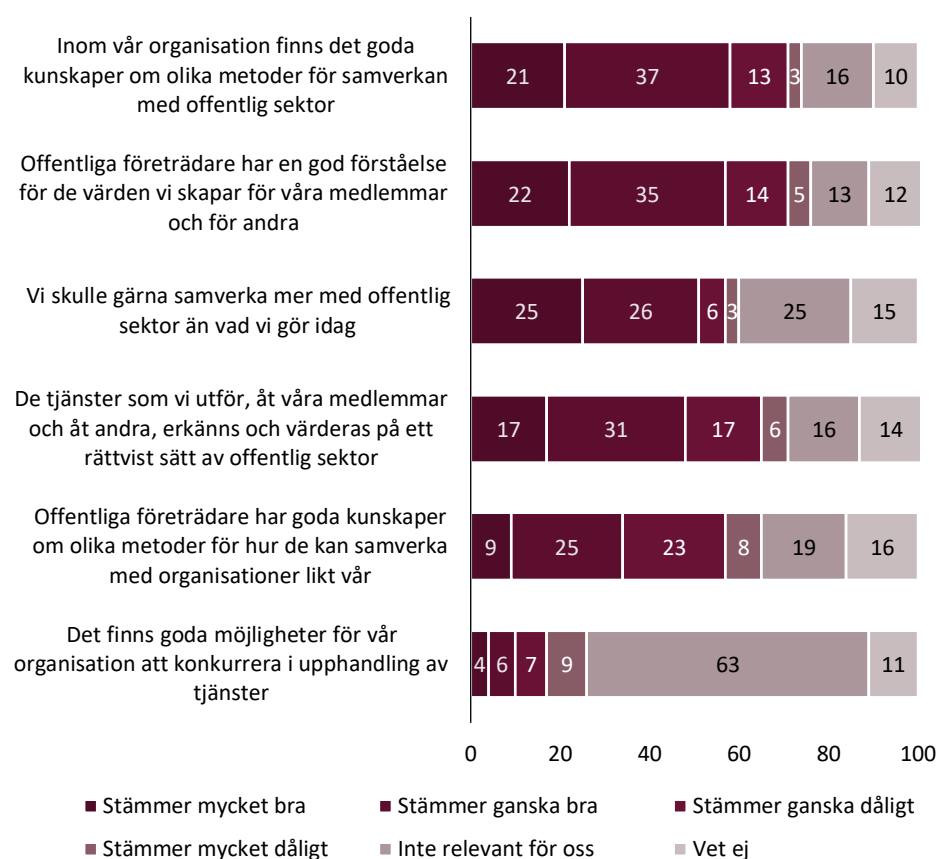
Resultaten från årets enkät som undersöker villkoren för ideella föreningar under 2023 visar att ungefär hälften, 51 procent, av föreningarna instämmer i ganska eller mycket hög grad i påståendet om att de önskar samverka mer med offentlig sektor än vad de gör idag, se figur 4.1. En högre andel föreningar med anställda vill samverka mer med offentlig sektor jämfört med föreningar utan anställda. En högre andel föreningar med mer än 500 medlemmar vill samverka mer än föreningar med 1–100 medlemmar. Det är även vanligare att föreningar med barn och unga som målgrupp vill samverka mer med offentlig sektor jämfört med föreningar med äldre som målgrupp. Likaså är det en högre andel föreningar med verksamhet på internationell nivå som vill samverka mer jämfört med föreningar på lokal och nationell nivå.

Av figur 4.1 framgår även att majoriteten, 56 procent, av föreningarna instämmer i att offentliga företrädare har en god förståelse för de värden som ideella föreningar skapar för medlemmar och för andra. Det är ingen skillnad jämfört med 2022. Föreningar med anställda håller i högre grad med om att offentliga företrädare har god förståelse för detta än föreningar utan anställda. Större föreningar med 101–500 medlemmar och fler än 500 medlemmar uppger i högre grad än mindre föreningar att offentliga företrädare har god förståelse för de värden föreningarna skapar.

Närmare hälften, 48 procent, av föreningarna instämmer i att de tjänster de utför erkänns och värderas på ett rättvist sätt av offentlig sektor. Andelen är oförändrad jämfört med 2022. Föreningar med anställda

håller i högre grad med om att deras tjänster erkänns och värderas rättvist jämfört med föreningar utan anställda. Det är även vanligare att föreningar med fler än 101 medlemmar upplever det jämfört med föreningar med färre än 100 medlemmar.

Samtidigt instämmer endast 10 procent av föreningarna i att de har goda möjligheter att konkurrera i en offentlig upphandling av tjänster. Andelen är oförändrad jämfört med 2022. Det är en högre andel föreningar med anställda som håller med om att det finns goda möjligheter att konkurrera i upphandling än föreningar utan anställda. Det är dock endast drygt en tredjedel av föreningarna för vilka det är relevant att delta vid sådana upphandlingar. Bland dessa föreningar bedömer 27 procent att de har goda möjligheter att konkurrera.



Figur 4.1 Föreningars inställning till olika påståenden kopplat till samverkan med offentlig sektor, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

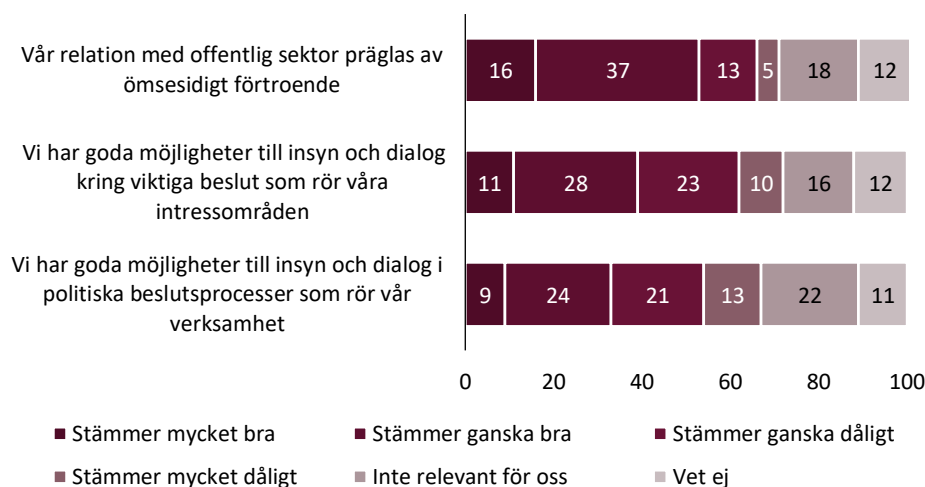
I enkäten ställs också frågor om upplevelsen av kunskaper om metoder för samverkan med offentlig sektor, både inom den egna organisationen och hos offentliga företrädare. Resultaten visar att 58 procent av föreningarna instämmer i att det finns goda kunskaper om olika metoder för samverkan med offentlig sektor inom den egna organisationen. Det är ingen skillnad jämfört med 2022. Föreningar med anställda håller i högre grad med om att den egna organisationen har goda kunskaper om samverkansmetoder än föreningar utan anställda. Stora föreningar med mer än 500 medlemmar uppger i högre grad att den egna organisationen har goda kunskaper om samverkansmetoder än föreningar med färre medlemmar.

Det är däremot en lägre andel föreningar, 34 procent, som instämmer i att offentliga företrädare har goda kunskaper om olika metoder för hur de kan samverka med organisationer likt deras. Det är ingen skillnad jämfört med 2022. Föreningar med anställda håller i högre grad med om att offentliga företrädare har goda kunskaper kring hur de kan samverka än föreningar utan anställda. Större föreningar med 101 eller fler medlemmar instämmer i högre grad än föreningar med 1–100 medlemmar att offentliga företrädare har goda kunskaper om hur de kan samverka.

4.2 Öppenhet och insyn

I ”En politik för det civila samhället” framgår att ett ömsesidigt förtroende mellan det offentliga och det civila samhället byggs på en vilja till öppenhet. Särskilt anges att det bör följas upp i vilken utsträckning offentliga aktörer visar öppenhet och ger det civila samhället insyn i processer som berör beslutsfattande. I propositionen framhålls också att det omvända gäller, det vill säga att även det offentliga kan behöva ha insyn i det civila samhället. Det kan till exempel handla om att villkor för att erhålla bidrag uppfylls. Det offentliga krav på insyn måste dock balanseras mot det civila samhällets behov av självständighet och integritet. Det kan till exempel handla om utsatta personer där personuppgifter behöver skyddas (Prop. 2009/10:55).

4.2.1 Föreningars syn på relationen med offentlig sektor och möjligheter till insyn och dialog



Figur 4.2 Föreningars syn på relationen med offentlig sektor samt möjligheter till insyn och dialog, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

Figur 4.2 visar att lite mer än hälften, 53 procent av föreningarna, instämmer i ganska eller mycket hög grad att deras relation med offentlig sektor präglas av ömsesidigt förtroende. Föreningar med anställda håller i högre grad än föreningar utan anställda med om att det finns ett ömsesidigt förtroende. Föreningar med fler än 101 medlemmar uppger i högre grad ömsesidigt förtroende i relationen än föreningar med färre medlemmar.

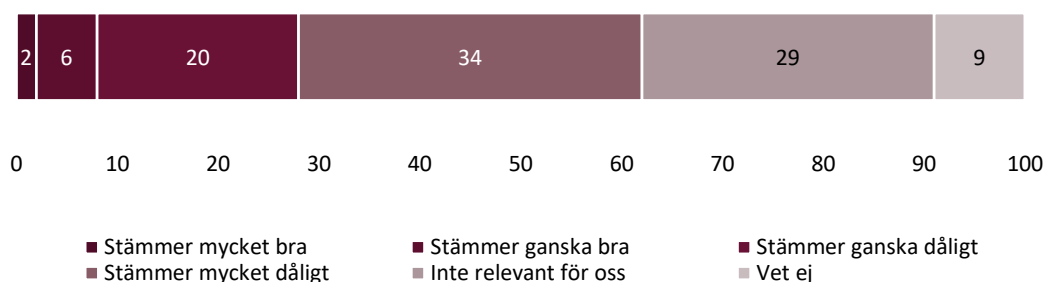
39 procent av föreningarna instämmer i att de har goda möjligheter till insyn och dialog kring viktiga beslut som rör deras intresseområden, vilket är en lika hög andel som 2022. En något lägre andel, 33 procent, instämmer inte i att de har goda möjligheter till insyn och dialog. Intresseföreningar håller i högre grad med om att de har insyn och dialog i beslut om deras intresseområde än kulturföreningar. Föreningar med anställda uppger i högre grad att de har insyn i beslut som rör deras intresseområden än föreningar utan anställda. Det är vanligare att föreningar med mer än 500 medlemmar instämmer i att de har insyn i beslut som rör deras intresseområden än föreningar med färre medlemmar. Det är också vanligare att föreningar med verksamhet på internationell nivå håller med om att de har insyn i detta än föreningar på lokal nivå.

En tredjedel, 33 procent, av föreningarna instämmer i att de har goda möjligheter till insyn och dialog i politiska beslutsprocesser som rör deras verksamhet, medan 34 procent inte instämmer i att de har det. Inte heller i detta avseende är det någon förändring jämfört med 2022. Samma förhållande är det för föreningar med anställda jämfört med föreningar utan anställda. Stora föreningar med mer än 500 medlemmar håller i högre grad än föreningar med färre medlemmar med om att de har insyn och dialog i beslutsprocesser som påverkar verksamheten.

4.2.2 Få föreningar upplever offentlig sektors insyn i verksamheten som problematisk

Figur 4.3 visar att majoriteten av föreningarna inte instämmer i att det offentligas krav på insyn är problematiskt av integritetsskäl. Bland föreningarna är det 7 procent³ som upplever att det offentligas krav på insyn i föreningens verksamhet är problematisk av integritetsskäl. Det är ingen skillnad i andel jämfört med 2022. Utifrån föreningstyper är det vanligare att föreningar med anställda håller med om att detta är ett problem. Det är också vanligare att föreningar på internationell nivå instämmer i att detta är ett problem än föreningar på lokal nivå.

³ Siffrorna i rapporten är avrundade till närmaste heltal. Avrundningen kan medföra att summeringar av olika svarsalternativ i diagrammen inte summerar till exakt den andel som redovisas i löptexten.

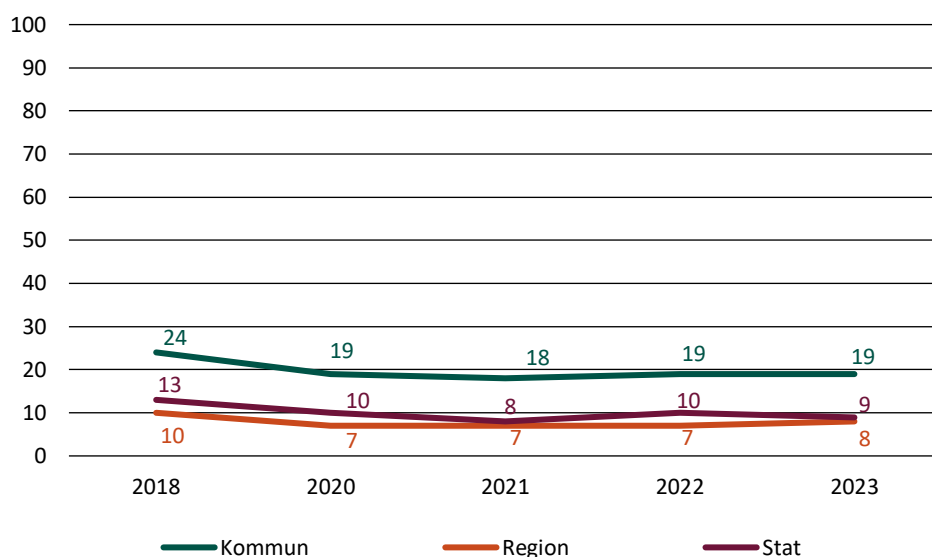


Figur 4.3 Föreningar som instämmer i att det offentligas krav på insyn i verksamheten är problematiskt av integritetsskäl, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

4.3 Föreningar som bedriver verksamhet på uppdrag av offentlig sektor

Andelen föreningar som bedriver verksamhet på uppdrag av kommun, region eller stat minskade mellan 2018 och 2020. Därefter har andelarna varit oförändrade. År 2023 bedrev 19 procent av föreningarna någon del av verksamheten på uppdrag av kommuner, 9 procent på uppdrag av staten och 8 procent på uppdrag av regioner, se figur 4.4.



Figur 4.4 Föreningar som bedriver minst någon del av verksamheten på uppdrag av kommun, region eller stat, 2018–2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

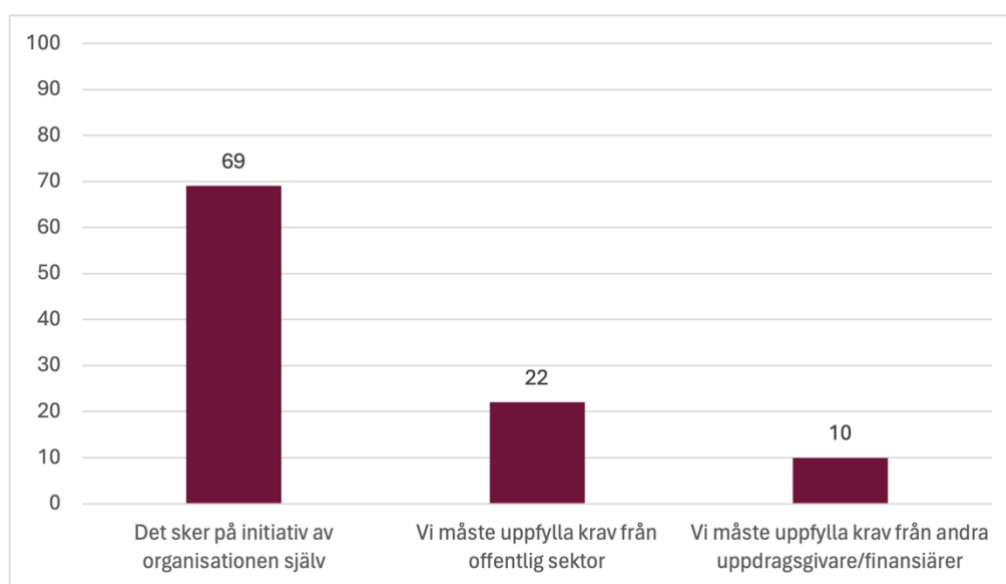
Det är vanligare att föreningar med anställda bedriver någon del av verksamheten på uppdrag av kommun, stat eller region än att föreningar utan anställda gör det. Det är vanligare att föreningar som har barn och unga som målgrupp bedriver någon del av verksamheten på uppdrag av kommun än föreningar med vuxna och äldre som målgrupp.

Bland de föreningar som bedriver verksamhet på uppdrag från stat, region eller kommun är det vanligast att denna uppdragsverksamhet endast utgör en mindre andel av föreningens totala verksamhet.

4.4 Vanligast att föreningar utvärderar verksamheten på eget initiativ

I enkäten ställs frågor om förekomst, orsaker och effekter av utvärderingar av föreningens verksamhet. Resultaten visar att 59 procent av föreningarna har utvärderat någon del eller hela sin verksamhet. Andelen har minskat något jämfört med 2022. Det är vanligare att föreningar med anställda har utvärderat verksamheten än föreningar utan anställda. Det är även vanligare att föreningar med över 500 medlemmar utvärderat sin verksamhet än föreningar med 1–100 medlemmar.

Föreningarna kan även ange ett skäl till att de utvärderar sin verksamhet. Det är vanligast att utvärderingarna sker på eget initiativ. Figur 4.5 visar att 69 procent av föreningarna som genomför utvärderingar själva initierar dem. Det är vanligare att intresseföreningar utvärderar sin verksamhet på eget initiativ än idrottsföreningar. Det är även en högre andel föreningar utan anställda som gör det på eget initiativ än föreningar med anställda. Föreningar med vuxna och äldre som målgrupp utvärderar på eget initiativ i högre utsträckning än föreningar för barn och unga.



Figur 4.5 Föreningars främsta skäl för att genomföra utvärdering av sin verksamhet.

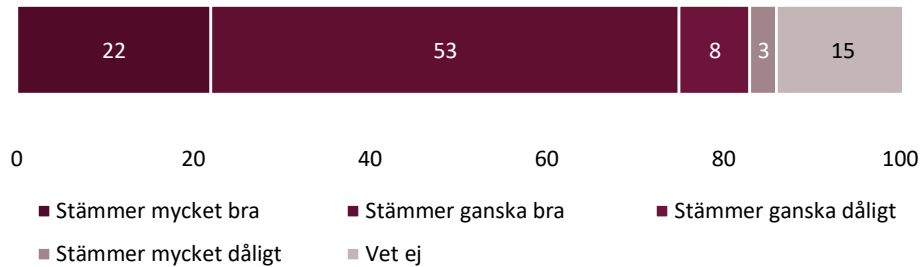
Av föreningar som genomför utvärdering av verksamheten, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

22 procent av föreningarna som utvärderar sin verksamhet gör det för att uppfylla krav från offentlig sektor. Det är vanligare att föreningar med anställda utvärderar sin verksamhet av denna anledning. Föreningar med barn och unga som målgrupp gör det i högre utsträckning än föreningar med vuxna och äldre som målgrupp. En mindre andel, 10 procent, av föreningarna som utvärderar sin verksamhet gör det främst för att uppfylla krav från andra uppdragsgivare eller finansiärer. Det är ingen förändring i andelar jämfört med 2022.

4.4.1 Majoriteten tycker att utvärdering förbättrar verksamheten

Bland de föreningar som genomför utvärdering av sin verksamhet är det en majoritet, 74 procent⁴, som i ganska eller mycket hög grad instämmer i att utvärderingsarbetet har förbättrat verksamheten, se figur 4.6. Det är ingen skillnad jämfört med 2022.



Figur 4.6 Föreningars syn på om utvärderingen förbättrat verksamheten. Av föreningar som genomför utvärdering av verksamheten, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

⁴ Siffrorna i rapporten är avrundande till närmaste heltal. Avrundningen kan medföra att summeringar av olika svarsalternativ i diagrammen inte summerar till exakt den andel som redovisas i löptexten.

5. Kontakt och dialog med offentliga aktörer

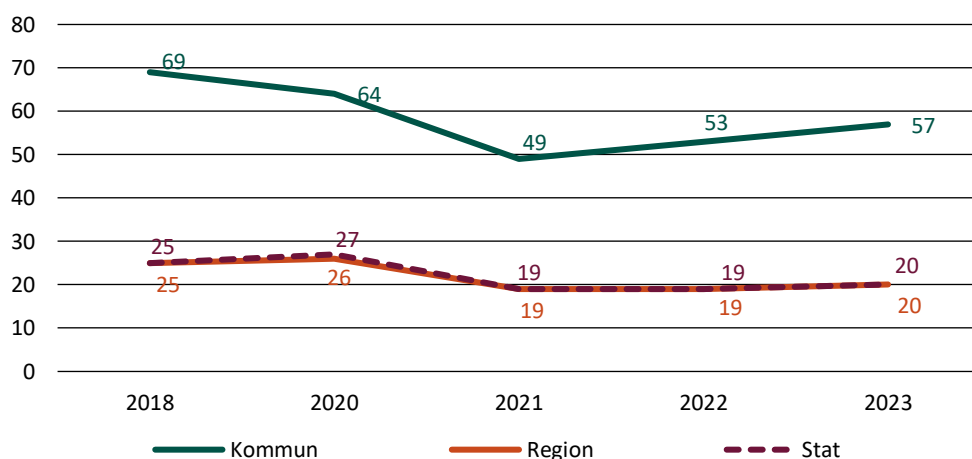
Detta kapitel beskriver hur ideella föreningar upplever kontakten med offentliga företrädare. I ”En politik för det civila samhället” (Prop. 2009/10:55) redogörs för vikten av en god dialog mellan regeringen och det civila samhället. Det sägs bland annat att relationen mellan parterna ska präglas av ansvar och ömsesidighet och att den ska ”utgå från bådas förutsättningar och tillvarata båda sidors perspektiv och kompetens” (Prop. 2009/10:55, s. 56).

5.1 Kontakter på kommunal nivå

Figur 5.1 visar andelen föreningar som under perioden 2018–2023 uppger att de under det senaste året haft kontakt med företrädare på kommunal nivå. Som framgår av figuren minskade andelen mellan 2018 och 2021, från 69 till 49 procent. Andelen ökade sedan under 2022 och 2023. År 2023 uppger 57 procent av alla föreningar att de har haft kontakt med företrädare på kommunal nivå det senaste året.

Det finns ett antal skillnader mellan olika typer av föreningar. Idrottsföreningar har i högre grad än föreningar med annan inriktning haft kontakt med kommuner under 2023. Samma förhållande är det för föreningar med anställda jämfört med föreningar utan anställda. Större föreningar med 101 eller fler medlemmar har i högre grad än föreningar med färre medlemmar haft kontakt med kommuner. Föreningar med barn och unga som målgrupp har i högre grad än föreningar med vuxna och äldre som målgrupp haft kontakt med kommuner. Likaså har föreningar med verksamhet på lokal nivå haft kontakt med kommuner i högre grad än föreningar på andra nivåer.

Den vanligaste kontaktformen på kommunal nivå är kontakt med handläggare i samband med bidragsansökan. 39 procent av föreningarna svarar att de haft en sådan kontakt under 2023. Övriga typer av kontakter (såsom dialog kring gemensamt projekt eller uppdragsverksamhet samt deltagande i råd, samverkansorgan, referensgrupp eller liknande) är var och en ungefär lika vanligt förekommande, mellan 24 och 27 procent.



Figur 5.1 Andel föreningar som haft kontakter på kommunal, regional och statlig nivå, 2018–2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

5.2 Kontakter på regional nivå

Andelen föreningar som uppger att de haft kontakt med företrädare på regional nivå under det senaste året låg relativt stabilt runt 25 procent perioden 2018 till 2020, se figur 5.1. Därefter minskade andelen till 19 procent 2021 och låg kvar på samma nivå 2022. Årets undersökning visar att en lika hög andel, 20 procent, av föreningarna uppger att de har haft kontakt med företrädare på regional nivå under de senaste tolv månaderna. Under 2023 hade 11 procent av föreningarna kontakt med en handläggare på regional nivå i samband med bidragsansökan, vilket är en lika hög andel som 2022.

Utifrån föreningstyper har idrottsföreningar i lägre grad än intresseföreningar haft kontakt med regioner. Föreningar med anställda har i högre grad haft kontakt med regioner än föreningar utan anställda. Föreningar med fler än 500 medlemmar har i högre grad haft kontakt med regioner än föreningar med färre medlemmar. Föreningar med verksamhet på lokal nivå har i lägre grad än föreningar med verksamhet på andra nivåer haft kontakt med regioner.

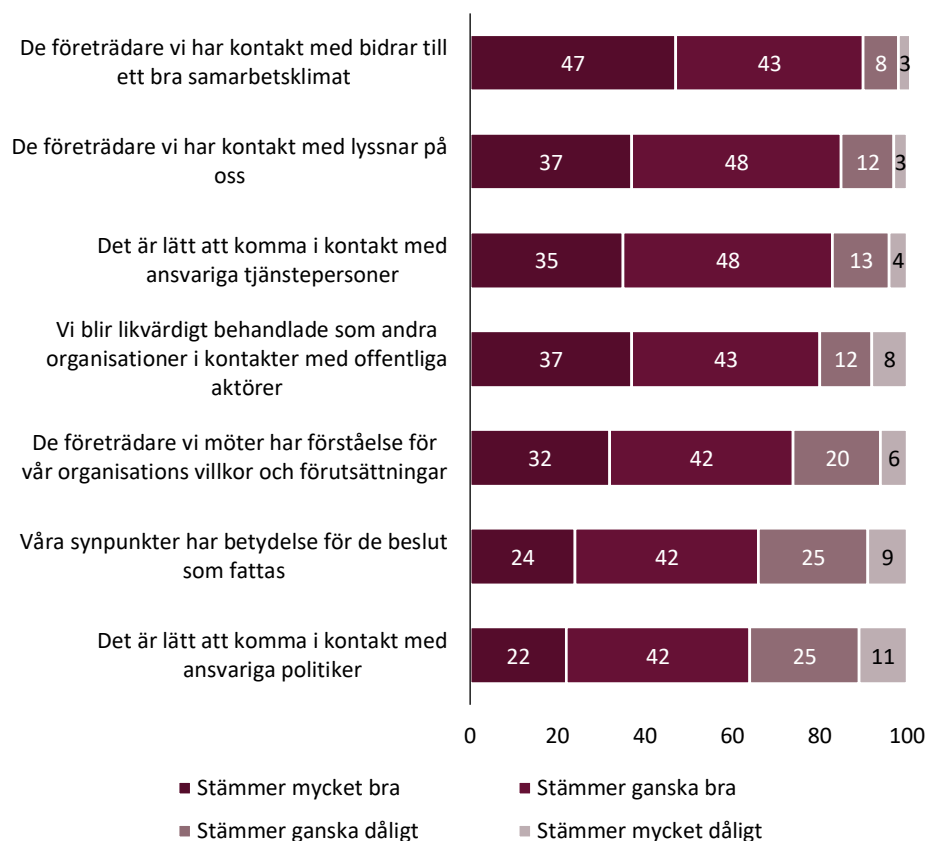
5.3 Kontakter på statlig nivå

20 procent av föreningarna uppger att de haft kontakt med företrädare på statlig nivå under de senaste tolv månaderna, se figur 5.1. Det är ingen skillnad jämfört med 2022. Precis som kontakter på regional nivå låg andelen för kontakter på statlig nivå relativt stabil runt 25 procent mellan 2018 och 2020, följt av en minskning 2021. Utvecklingen är sedan densamma för kontakter på statlig nivå som för regional nivå. De enskilt vanligaste kontaktformerna med företrädare på statlig nivå var kontakt med en handläggare i samband med bidragsansökan, 11 procent svarar detta. Det är ingen skillnad jämfört med 2022.

Utifrån föreningstyper är det en högre andel intresseföreningar än idrottsföreningar som haft kontakt med statliga företrädare. Det är en högre andel föreningar med fler än 500 medlemmar än föreningar med färre medlemmar som haft kontakt på statlig nivå. Föreningar med anställda har i högre grad haft kontakt med staten än föreningar utan anställda. Föreningar med vuxna som målgrupp har i högre grad haft kontakt med staten än föreningar med äldre eller barn och unga som målgrupp. Föreningar med verksamhet på nationell och internationell nivå har i högre utsträckning än föreningar med verksamhet på lokal eller regional nivå haft kontakt med staten.

5.4 Föreningars syn på kontakter med offentliga aktörer

I enkäten ställs frågor som handlar om vad föreningarna anser om samarbetsklimat och bemötande i kontakten med offentlig sektor. Figur 5.2 visar hur föreningarna svarat på dessa frågor i årets undersökning. Som framgår av figuren är de flesta ideella föreningar relativt nöjda med hur kontakten och dialogen med offentlig sektor fungerar. Exempelvis instämmer 90 procent av föreningarna i ganska eller mycket hög grad att offentliga företrädare de har kontakt med bidrar till ett bra samarbetsklimat. 85 procent uppger att de blir lyssnade på i kontakten med offentliga företrädare. Det är ingen skillnad i andelar jämfört med 2022.



Figur 5.2 Föreningars syn på kontakten med offentliga aktörer, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

80 procent av föreningarna upplever att de blir likvärdigt behandlade som andra organisationer i kontakter med offentliga aktörer. Föreningar med 1–100 medlemmar upplever i lägre grad än föreningar med fler än 500 medlemmar att de blir likvärdigt behandlade.

74 procent av föreningarna upplever att offentliga företrädare de möter har förståelse för deras organisations villkor och förutsättningar. Lite mer än hälften, 66 procent av föreningarna, upplever att deras synpunkter har betydelse för de beslut som fattas. 34 procent upplever det omvända, att offentliga företrädare inte tar hänsyn till föreningens synpunkter kring beslut som fattas. 64 procent av föreningarna upplever att det är lätt att komma i kontakt med ansvariga politiker, medan 82 procent av föreningarna upplever att det är lätt att komma i kontakt med tjänstepersoner.

Föreningar med barn och unga som målgrupp upplever i lägre grad än föreningar med äldre som målgrupp att företrädare inom offentlig sektor förstår organisationens förutsättningar. Det är också en lägre andel föreningar med barn och unga som målgrupp som upplever att det är lätt att komma i kontakt med politiker jämfört med föreningar med äldre som målgrupp.

6. Självständighet och demokrati

I ”En politik för det civila samhället” fastslås att det civila samhället har en viktig roll i demokratin. Denna roll handlar bland annat om att granska offentlig verksamhet och bevaka olika gruppers intressen. Det anges att organisationerna och deras medlemmar ska ha möjlighet att självständigt bedriva sin verksamhet utan obefogad kontroll eller inblandning av offentliga aktörer. För att kunna leva upp till detta menar regeringen att det är viktigt att föreningarna inte känner sig begränsade av offentlig finansiering (Prop. 2009/10:55). Detta kapitel redovisar resultaten från frågor som handlar om föreningarnas förutsättningar att självständigt bedriva sin verksamhet.

6.1 Föreningars möjlighet att bedriva verksamhet utan obefogad kontroll

Figur 6.1 visar att en majoritet av föreningarna, 88 procent, i ganska eller mycket hög grad instämmer i att de under de senaste tolv månaderna har haft möjlighet att bedriva verksamhet självständigt utan obefogad kontroll eller inblandning från offentlig sektor. Det är ingen skillnad i andel jämfört med 2022. Det är en högre andel föreningar på lokal nivå som upplever att de kan bedriva verksamhet självständigt än föreningar på internationell nivå.



Figur 6.1 Föreningar som instämmer i att de under de senaste tolv månaderna har kunnat bedriva sin verksamhet utan obefogad kontroll eller inblandning från offentliga aktörer, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

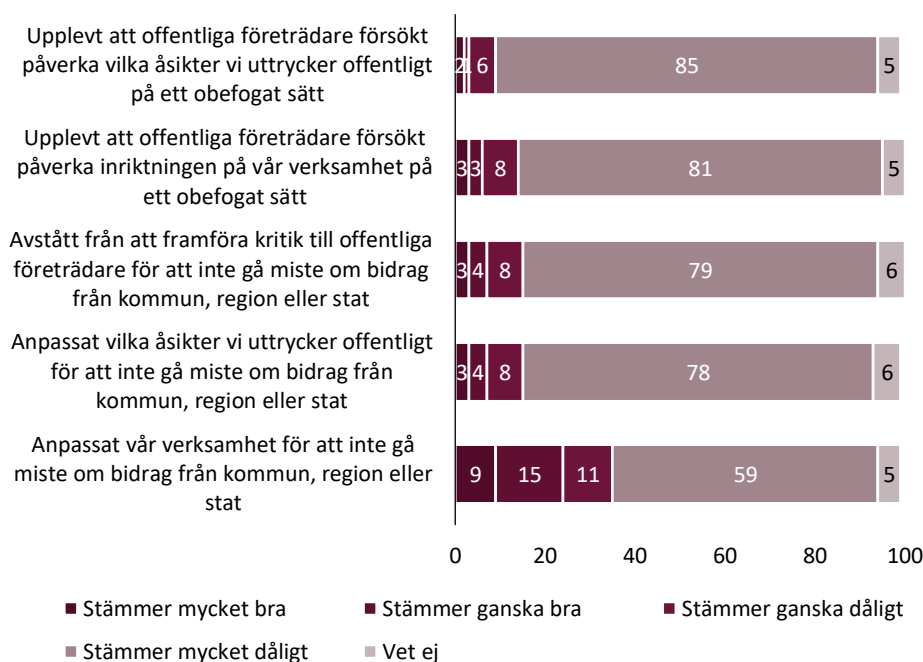
6.2 Föreningars upplevelser av påverkan från offentlig sektor

Figur 6.2 visar föreningarnas inställning till olika påståenden om påverkan från offentlig sektor, såväl direkt som indirekt. Som framgår av figuren har de flesta föreningar inte upplevt att företrädare från offentlig sektor har försökt påverka inriktningen på verksamheten eller vilka åsikter föreningen uttrycker offentligt på ett obefogat sätt. De flesta föreningar har inte heller anpassat sin verksamhet, avstått från att föra fram kritik eller anpassat vilka åsikter de uttrycker offentligt av rädsla för att gå miste om offentliga bidrag.

Samtidigt visar resultaten att det förekommer viss påverkan från offentlig sektor, om än i begränsad utsträckning. Vanligast är att föreningar anpassat sin verksamhet för att inte gå miste om offentliga bidrag, vilket delvis kan förklaras av att många projektbidrag har särskilda krav på syfte, målgrupp och innehåll. En fjärdedel av föreningarna, 25 procent, har det senaste året på något sätt anpassat sin verksamhet för att

inte gå miste om bidrag från kommun, region eller stat. Det är ingen skillnad jämfört med 2022. Det är vanligare att föreningar anpassat sin verksamhet för att inte gå miste om bidrag bland

- föreningar med anställda jämfört med föreningar utan anställda
- föreningar med 101–500 eller över 500 medlemmar jämfört med föreningar med 1–100 medlemmar
- föreningar med barn och unga som målgrupp jämfört med föreningar med vuxna eller äldre som målgrupp
- föreningar med verksamhet på nationell nivå jämfört med föreningar med verksamhet på internationell eller lokal nivå.



Figur 6.2 Föreningar som har anpassat sin verksamhet eller avstått från att uttrycka åsikter för att inte gå miste om bidrag, samt upplevt att företrädare för offentlig sektor har försökt påverka verksamheten eller vilka åsikter föreningen uttrycker offentligt, 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023.

Övriga resultat utifrån frågeställningen om offentlig påverkan visar följande:

- 8 procent av föreningarna har det senaste året på något sätt anpassat vilka åsikter de uttrycker offentligt för att inte gå miste om bidrag från kommun, region eller stat. Det är ungefär samma andel som 2022 då 6 procent svarade det. Det är en högre andel föreningar med anställda än föreningar utan anställda som har gjort det.
- 7 procent av föreningarna har det senaste året avstått från att framföra kritik till offentliga företrädare för att inte gå miste om bidrag från kommun, region eller stat. Det är ingen skillnad jämfört med 2022. Det är vanligare att föreningar med anställda avstått från att framföra kritik än föreningar utan anställda.

- 6 procent av föreningarna har det senaste året upplevt att offentliga företrädare försökt påverka inriktningen på deras verksamhet på ett obefogat sätt. Det är ingen skillnad jämfört med 2022.
- 3 procent av föreningarna har det senaste året upplevt att offentliga företrädare försökt påverka vilka åsikter de uttrycker offentligt på ett obefogat sätt. Inte heller detta är någon skillnad jämfört med 2022.

7. Uppföljning av principerna för det civila samhället

Detta kapitel diskuterar de resultat som har framkommit i tidigare kapitel utifrån de sex principerna i ”En politik för det civila samhället” (Prop. 2009/10:55).

7.1 Principen om långsiktighet

Principen om långsiktighet anger att det civila samhället bör ha goda och stabila förutsättningar för sin verksamhet. Under de senaste åren har samhället, och därmed även civilsamhället, ställts inför flera utmaningar. Resultaten som redovisas i denna rapport tyder på att de flesta föreningar haft goda ekonomiska förutsättningar att bedriva verksamhet under 2023. Andelen som anger att de haft goda förutsättningar att bedriva kärnverksamhet är dock fortsatt lägre 2023 jämfört med 2018. Samtidigt är det en del föreningar som påverkats negativt av det försämrade ekonomiska läget under 2023. En fjärdedel av föreningarna upplever att det ekonomiska läget i Sverige har påverkat deras möjlighet att bedriva verksamhet i ganska eller mycket stor utsträckning. Föreningar med anställda upplever i högre utsträckning än föreningar utan anställda att det ekonomiska läget har påverkat möjligheterna att bedriva verksamhet. I relation till det ekonomiska läget visar också resultaten på att osäkra utgifter som ett hinder för långsiktig planering har ökat något bland föreningarna under 2023, 40 procent svarar detta jämfört med 36 procent 2022.

Vad gäller föreningarnas framtidstro är det en övervägande majoritet som bedömer att möjligheterna är fortsatt goda att bedriva och utveckla sin verksamhet. Utifrån principen om långsiktighet och det ekonomiska läget i Sverige kan det ses som positivt att de flesta föreningar har fortsatt goda möjligheter att bedriva kärnverksamhet. Andelen som bedömer att de har goda möjligheter att fortsätta bedriva och utveckla sin verksamhet är densamma som 2022, vilket tyder på en stabilitet. En möjlig förklaring till denna stabilitet är civilsamhällets förmåga att snabbt anpassa och utveckla sin verksamhet för att möta olika samhällsutmaningar (MUCF 2023b).

En viktig förutsättning för ett starkt civilsamhälle är människors vilja att engagera sig. En klar majoritet, 71 procent av föreningarna, uppger att det är tillräckligt många som är intresserade av att engagera sig för att kunna bedriva verksamhet under de kommande åren. Också en majoritet, 61 procent, anger att det är tillräckligt många som är intresserade av att inneha ett förtroendeuppdrag så att verksamhet ska kunna bedrivas under den närmaste framtiden.

Samtidigt visar resultaten att 40 procent av föreningarna upplever utmaningar med bristande intresse eller tid bland medlemmar att engagera sig i föreningslivet under 2023. Utifrån fritextsvar i enkäten framkommer att utmaningen ser olika ut för olika föreningar, där det kan handla om alltifrån en åldrande medlemsbas, ett generellt lägre intresse för ideellt engagemang, ekonomiska hinder och svårigheter att fylla förtroendeposter. Det finns visst stöd i forskning för att det har skett en viss förskjutning av medlemskapet som bas för ideellt engagemang. Det innebär bland annat att personer väljer att engagera sig på andra sätt än som medlemmar. Detta påverkar inte minst de som innehar förtroendeuppdrag eftersom det medför större organisatoriska krav på de ideella organisationerna för att fånga upp engagemanget (MUCF 2023b). När MUCF stämde av resultaten med referensgruppen av

civilsamhällesorganisationer framkom det resonemang utifrån detta som kan ge förklaringar till den tvetydiga bilden som framträder. Den bild som beskrevs var att den förhållandevis höga andel föreningar som upplevt utmaningar med bristande medlemsengagemang kan ha att göra med svårigheter kopplat till vissa förtroendeuppdrag. Detta framkommer också i några av respondenternas svar i enkäten. Detta kan få långsiktiga konsekvenser i form av att lokala föreningar och distrikt lägger ned om det inte finns fungerande styrelser och andra funktioner som behövs i en förening för att den ska hållas levande och vila på demokratisk grund. Samtidigt framkommer också att bilden av minskande engagemang kan behöva nyanseras. Flera i referensgruppen menade att detta inte är en ny utmaning, utan att ideella organisationer länge har behövt hantera svårigheter kopplade till bristande tid och engagemang.

Årets undersökning visar även att medlemsutvecklingen i föreningarna under 2023 är densamma som 2022. Det är dock en högre andel föreningar med äldre som målgrupp som upplever att medlemsantalet minskat jämfört med föreningar med barn och unga som målgrupp. Även covid-19-pandemin har fortsatt påverka föreningarna under 2023. Det kan tyckas vara anmärkningsvärt att pandemin fortfarande ses som en utmanande faktor för en tredjedel av föreningarna. Men redan under pandemins första år sågs denna farhåga bland organisationerna. Den lägesbild MUCF tog fram i oktober 2020 av covid-19-pandemins konsekvenser för civilsamhället visade att pandemin förväntades påverka organisationerna flera år framåt. De flesta organisationer var tvungna att ställa in eller ställa om delar av sin verksamhet, inte minst genom digitalisering. Rapporten visade också att många organisationer påverkades negativt ekonomiskt och att det redan då fanns en bild av en fördröjningseffekt där föreningar förväntades påverkas negativt även kommande år. Covid-19-pandemin förväntades också leda till minskat deltagande i civilsamhället bland föreningarnas målgrupper (MUCF 2020).

Även de senaste årens uppföljningsrapporter av ideella föreningars villkor har visat att covid-19-pandemin haft stor negativ påverkan på föreningars möjligheter att bedriva verksamhet bland annat som en följd av de restriktioner som införts. Många föreningar har även tappat medlemmar till följd av pandemin, detta gäller särskilt föreningar som riktar sig mot äldre (MUCF 2021, 2022).

7.2 Principen om självständighet och oberoende

Principen om självständighet och oberoende innebär att föreningar ska kunna bedriva sin verksamhet utan obefogad kontroll eller inblandning från offentliga aktörer. En viktig aspekt är att föreningar inte blir alltför beroende av offentlig finansiering och i synnerhet olika former av villkorad ersättning, som till exempel projektbidrag. Resultaten i årets rapport visar att offentlig finansiering fortsatt utgör en mindre andel av de flesta föreningars intäkter och att det inte har skett några förändringar de senaste åren.

En hög grad av egenfinansiering är önskvärd för föreningar för att säkerställa dess självständighet gentemot offentlig sektor. Medlemsavgifter är en sådan form av egenfinansiering och är tillsammans med bidrag för ordinarie verksamhet de inkomstkällor som är mycket viktiga för flest föreningar. Hälften av föreningarna uppger att medlemsavgifter och organisationsbidrag var en mycket viktig inkomstkälla under 2023, följt av en tredjedel som anger intäkter från egen försäljning. Det är inga större skillnader i andelar jämfört med 2022.

De flesta föreningar upplever inte att det offentliga blandar sig i föreningars verksamhet på ett obefogat sätt. 88 procent av föreningarna instämmer i att de har haft möjlighet att bedriva verksamhet självständigt utan obefogad kontroll eller inblandning från offentlig sektor under det senaste året. Det är ingen skillnad

jämfört med 2022. Samtidigt visar resultaten att det ändå förekommer, om än i begränsad utsträckning. Vanligast är att föreningar anpassat sin verksamhet för att inte gå miste om offentliga bidrag, ungefär en fjärdedel har gjort detta. 8 procent av föreningarna har det senaste året på något sätt anpassat vilka åsikter de uttrycker offentligt för att inte gå miste om bidrag från kommun, region eller stat, vilket är jämförbart med 2022. Det är en högre andel föreningar med anställda än föreningar utan anställda som har anpassat sina åsikter offentligt av detta skäl.

7.3 Principen om dialog

Principen om dialog handlar om att förhållandet mellan det civila samhället och regeringen bör präglas av dialog och bygga på ett ömsesidigt förtroende. Resultaten visar att andelen föreningar som haft kontakt med regionala eller statliga aktörer under det senaste året har legat kvar på samma nivå som 2022, medan det har skett en viss ökning vad gäller kontakter med kommunala aktörer. Det innebär att situationen har fortsatt stabilisera sig efter den minskning av kontakter med offentliga företrädare som skedde mellan åren 2018 och 2021.

Idrottsföreningar har i högre grad än intresseföreningar och kulturföreningar haft kontakt med kommuner under 2023, medan intresseföreningar i högre grad haft kontakt med region och stat. Generellt är det vanligare att föreningar med anställda haft kontakt med såväl kommun, region och stat jämfört med föreningar utan anställda.

Resultaten visar även att ideella föreningar generellt sett är nöjda med kontakten med offentliga aktörer. Ungefär hälften av föreningarna anser att förhållandet med offentlig sektor präglas av ömsesidigt förtroende. De flesta föreningar tycker också att företrädare för offentlig sektor bidrar till ett bra samarbetsklimat och lyssnar på föreningarnas synpunkter.

Hälften av föreningarna vill gärna samverka mer med offentlig sektor än vad de gör idag. Vidare är det en majoritet av föreningarna, 58 procent, som upplever att de har goda kunskaper om metoder för samverkan med offentlig sektor medan en lägre andel, 34 procent, upplever att offentliga företrädare har goda kunskaper för samverkan med föreningarna. 56 procent av föreningarna instämmer i att offentliga företrädare har en god förståelse för de värden som ideella föreningar skapar för medlemmar och för andra. I grunden finns det en god inställning till dialog och samverkan, men det finns ett behov av att utveckla kunskaperna om och formerna för samverkan. Trots en positiv inställning till samverkan och samverkansparten finns det utmaningar och en önskan om att utöka och utveckla samverkan, vilket också framkommer i MUCF:s rapport om samverkan mellan civilsamhället och regionerna (MUCF 2023c). Utifrån principen om dialog kan detta ses som en viktig signal för att dialogen och samverkan med civilsamhällesorganisationer har potential att utvecklas och möta de önskemål som finns.

7.4 Principen om öppenhet och insyn

Principen om öppenhet och insyn handlar om vikten av transparenta beslutsprocesser. Öppenhet och transparens mellan offentlig sektor och det civila samhället bidrar till ett ömsesidigt förtroende mellan parterna. Offentlig sektor kan förvänta sig insyn i det civila samhället vad gäller verksamhet som bedrivs med stöd av offentliga medel. Detta måste dock balanseras mot det civila samhällets behov av självständighet och integritet. Samtidigt bör det civila samhället, i sin roll som intressebevakare och opinionsbildare, ha goda möjligheter till insyn i politiska beslut.

En viktig förutsättning för öppenhet är möjligheten att komma i kontakt med ansvariga politiker och tjänstepersoner. Det är fortsatt en högre andel föreningar som upplever att det är lätt att komma i kontakt med tjänstepersoner än med politiker, 82 respektive 64 procent. Ungefär en tredjedel av föreningarna anser att de har goda möjligheter till insyn i och dialog kring viktiga beslut som rör deras verksamhet, vilket är på samma nivå som de senaste åren.

Föreningar med anställda upplever i högre grad att processen för offentliga bidrag på alla nivåer är tydlig och transparent jämfört med föreningar utan anställda. De upplever också att det är lättare att hitta information om regionala och statliga bidrag. Föreningar med fler medlemmar upplever större tydlighet och transparens jämfört med föreningar med färre medlemmar. Idrottsföreningar upplever också detta i högre utsträckning än andra föreningstyper.

7.5 Principen om mångfald

Principen om mångfald innebär att samhället välkomnar det civila samhället som utförare av välfärdstjänster. Principen innebär även att en mångfald av organisationer och olika former av relationer mellan det civila samhället och offentlig sektor ses som önskvärt. Utifrån principen om mångfald kan det därför ses som en negativ utveckling att andelen föreningar som bedriver verksamhet på uppdrag av offentlig sektor har minskat något mellan 2018 och 2020 och sedan legat kvar på samma nivå sedan dess. Det skulle kunna innebära att också mångfalden bland ideella utövare av välfärdstjänster har minskat sedan covid-19-pandemins utbrott.

En annan betydelse av principen är att det civila samhället ska spegla samhället i stort och att alla människor i Sverige ska ha goda förutsättningar att engagera sig. Att bidragssystemet är tillgängligt är viktigt för att säkerställa att människor med olika bakgrunder och åldrar har möjlighet att dels engagera sig, dels ta del av offentliga bidrag. Bland de föreningar för vilka det har varit relevant att söka kommunala bidrag svarar de flesta att informationen om bidragen är lätt att hitta och att det är lätt att förstå hur man går till väga för att ansöka. Betydligt färre föreningar anser att det är lätt att hitta information om regionala och statliga bidrag och att ansökningsprocesserna för dessa bidrag är lätta att förstå. Som framkommer i principen om öppenhet och insyn syns också skillnader mellan olika föreningstyper, se ovan.

Föreningar med yngre målgrupper har i högre utsträckning ett ökat medlemsantal jämfört med äldre målgrupper. Föregående års rapport (MUCF 2023a) visar att föreningar som till största delen bestod av äldre personer (65 år eller äldre) har tappat medlemmar i större utsträckning än föreningar med yngre medlemmar. Årets resultat kan indikera på att covid-19-pandemin fortsatt har en påverkan på medlemsutvecklingen hos föreningar med äldre målgrupper. De restriktioner som funnits under

pandemin har påverkat äldre, och andra riskgrupper, mer än andra. Detta skulle kunna vara en förklaring till varför en högre andel föreningar som har äldre som målgrupp sett en minskning i antalet medlemmar. Samtidigt har det civila samhället genomgått en omfattande och snabb digitaliseringsprocess. Denna ställer nya krav på digitala kunskaper som vissa, men inte alla, äldre kan ha svårare att tillägna sig jämfört med yngre personer (MUCF 2022).

7.6 Principen om kvalitet

Principen om kvalitet innebär att det finns ett värde i att civilsamhällets aktörer är utförare av välfärdstjänster. Andelen ideella föreningar som utför verksamhet på uppdrag av offentliga aktörer minskade mellan 2018 och 2021, vilket kan ses som negativt utifrån principen om kvalitet. Denna nedgång bröts dock under 2022 och är på fortsatt samma nivå 2023. Dessutom är det en låg andel föreningar som bedömer att de har möjlighet att konkurrera i offentliga upphandlingar. Det ska ses mot bakgrunden att långt ifrån alla föreningar vill bedriva uppdragsverksamhet eller delta i offentliga upphandlingar. Samtidigt är det en majoritet av föreningarna som anser att de tjänster man utför erkänns och värderas på ett rättvist sätt av offentlig sektor.

Principen om kvalitet säger också att verksamhet som bedrivs på uppdrag av offentliga aktörer ska kunna följas upp och utvärderas. Utvärdering och uppföljning ska utformas efter det civila samhällets förutsättningar och med hänsyn tagen till varje organisations syfte och karaktär. Resultaten visar att de flesta föreningar genomför någon form av utvärdering av sin verksamhet. Vanligast är att det har skett på organisationens egna initiativ, men många föreningar genomför också utvärderingar för att uppfylla krav från offentlig sektor.

8. Slutord

Sammantaget visar resultaten av årets undersökning att ideella förenings utveckling är förhållandevis stabil och att föreningslivet står stadigt trots stora påfrestningar. Hela samhället har under de senaste åren ställts inför ett antal stora samhällsutmaningar. Covid-19-pandemin har följts av Rysslands invasion av Ukraina. De senaste åren har präglats av ökad inflation, höga elpriser samt en försämrad konjunktur. Trots dessa utmaningar är det under 2023 fortsatt en övervägande majoritet ideella föreningar som haft goda ekonomiska möjligheter att bedriva sin kärnverksamhet. Andelen har dock minskat något över tid. Det är även en klar majoritet som tror att de har goda möjligheter att bedriva och utveckla sin verksamhet under kommande år. En mindre andel föreningar har det senaste året övervägt att lägga ner sin verksamhet och andelen ligger på samma nivå som 2022.

Att covid-19-pandemin, det försämrade ekonomiska läget och andra aktuella samhällsutmaningar har påverkat verksamheterna råder det ingen tvekan om. Samtidigt visar resultaten i årets undersökning att det är få skillnader jämfört med 2022, vilket tyder på att civilsamhället står på stadig grund och även fortsatt har en god framtidstro.

Det är framför allt tre faktorer som framträtt som utmanande för föreningarna under 2023, vilka är

- bristande medlemsengagemang
- covid-19-pandemin
- det ekonomiska läget.

Resultaten visar att en fjärdedel av föreningarna upplever att det ekonomiska läget i Sverige har påverkat deras möjlighet att bedriva verksamhet i ganska eller mycket stor utsträckning. En tredjedel har också upplevt att det ekonomiska läget har påverkat den egna organisationens ekonomiska situation i ganska eller mycket stor utsträckning. Däremot upplever en mindre andel att det ekonomiska läget påverkat deras möjligheter att bedriva påverkansarbete. Det kan ha att göra med att påverkansarbete inte är så kostsamt. Föreningar med anställda upplever i högre utsträckning än föreningar utan anställda att det ekonomiska läget har påverkat möjligheterna att bedriva verksamhet. Ungefär en femtedel av föreningarna har upplevt att höga elpriser och minskade bidrag från offentlig sektor varit en utmaning under 2023.

Det har även visat sig att covid-19-pandemin fortfarande haft en påverkan på föreningarna under 2023, trots att pandemin upphörde i början av 2022. Drygt en tredjedel av föreningarna svarade att de fortsatt upplever att covid-19-pandemin varit en ganska eller mycket stor utmaning under det senaste året. Att covid-19-pandemin haft en påverkan även under 2023 kan bland annat bero på att det tar tid att återstarta verksamheter och att återfå medlemmar som tidigare varit engagerade men som lämnat föreningarna under pandemin eller engagerat sig på andra sätt i civilsamhället.

En annan utmaning som visat sig vara framträdande bland de ideella föreningarna är bristande intresse eller tid bland medlemmar att engagera sig i organisationen. Det är betydligt vanligare att intresse- och idrottsföreningar upplever utmaningar med medlemsengagemang jämfört med kulturföreningar. Samtidigt är det en klar majoritet av föreningarna som upplever att det är tillräckligt många som är intresserade av att engagera sig och delta för att de ska kunna bedriva verksamhet de kommande åren. En något lägre andel men också en majoritet av föreningarna upplever att det är tillräckligt många som är intresserade av att ta förtroendeuppdrag i föreningarna. Det är alltså en majoritet som fortfarande upplever att medlemsengagemanget är tillräckligt, men inte långt ifrån hälften som upplever att just detta varit en utmaning under 2023.

Civilsamhället utgör en grundpelare i vår demokrati och fyller en viktig roll som opinionsbildare och röstbärare. Det är positivt att ideella föreningar står på stadig grund, men fortsatt viktigt att följa hur samhällsutmaningarna påverkar de ideella föreningarna. Mot bakgrund av att det har skett och kan komma att ske ytterligare förändringar av de statliga bidragssystemen under 2024 och 2025 (se Prop. 2023/24:119, S2023/01303, Arbetsmarknadsdepartementet 2023; Kulturdepartementet 2023) kommer effekter av dessa förändringar att vara särskilt viktigt att följa kommande år.

9. Referenser

Arbetsmarknadsdepartementet (2023). ”Statsbidraget till organisationer bildade på etnisk grund avskaffas”. Pressmeddelande. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/09/statsbidraget-till-organisationer-bildade-pa-etnisk-grund-avskaffas/> Hämtad 19-04-2024

FN (2003). ”Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts.”
Förenta Nationerna.

Kulturdepartementet (2023). ”Regeringen beslutar om förordning om statsbidrag för samiska organisationer”. Pressmeddelande. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/03/regeringen-beslutar-om-forordning-om-statsbidrag-for-samiska-organisationer/> Hämtad 19-04-2024

MUCF (2020). ”En mångfald av villkor och förutsättningar – Fördjupad uppföljning av det civila samhällets villkor”. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2020). ”Coronakrisens konsekvenser för det civila samhället. Lägesbild oktober 2020”.
Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2022). ”Ett år av utmaningar... Uppföljning av ideella föreningars villkor 2021”.
Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2022). ”Digitalisering för alla?” Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2023a). ”Ett år med nya utmaningar. Uppföljning av ideella föreningars villkor 2022”. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2023b). ”Nya sätt att organisera sig i civilsamhället”. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2023c). ”Samverkan mellan civilsamhället och Sveriges regioner – det finns outnyttjad potential”.
Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Prop 2023/24:119 ”Statens stöd till trossamfund och civilsamhället – enhetliga och rättssäkra villkor”.

Prop. 2009/10:55. ”En politik för det civila samhället”.

Regeringsbeslut S2023/01303. ”Uppdrag att förbereda och införa ett fritidskort för barn och unga.”
Socialdepartementet.
<https://www.regeringen.se/contentassets/177f22c328524c869e50b32f75a94d13/uppdrag-till-flera-myndigheter-att-forbereda-och-infora-ett-fritidskort-for-barn-och-unga.pdf> Hämtad 19-04-2024

SCB (2022). ”Det civila samhället 2020 – satelliträkenskaper”. Statistiska centralbyrån.

SFS 2018:1425. ”Förordning med instruktion för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor”.

Tillväxtanalys (2014). ”Bättre statistik för bättre regional- och landsbygdspolitik”. Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.

10. Metodbilaga

Denna metodbilaga innehåller en beskrivning av datainsamling och metod för framtagandet av rapporten.

10.1 Enkätundersökning

MUCF har sedan år 2012 genomfört en uppföljning av det civila samhällets villkor via en enkätundersökning riktad till det civila samhällets organisationer. Datainsamlingen för uppföljning avseende 2023 genomfördes mellan den 15 december 2023 och den 23 februari 2024. Sist i denna bilaga finns enkäten i sin helhet, så som den såg ut i den version som postades till föreningarna. Utöver att besvara enkäten postalt så hade föreningarna även möjlighet att besvara enkäten via webben.

10.2 Urval och svarsfrekvens

MUCF beställde ett slumpvist urval ur SCB:s företagsregister. Det ursprungliga urvalet (bruttourval) bestod av 3 000 ideella föreningar som också klassificeras av SCB som ekonomiskt aktiva. Rampopulationen bestod av 26 449 föreningar. Under datainsamlingens gång kom 294 frågeformulär i retur från posten. Det var 4 organisationer som meddelade att de inte kunde/ville delta eftersom de inte föll inom ramen för undersökningens syfte. Det gav ett nettourval om 2 702 föreningar. Totalt besvarade 1 475 föreningar enkäten. Det gav en nettosvarsfrekvens på 54,6 procent och en bruttosvarsfrekvens på 49,1 procent.

10.3 Bortfallsanalys

Det är viktigt att de föreningar som svarar på enkäten är representativa för ideella föreningar i allmänhet. Om en viss typ av förening är över- eller underrepresenterad i förhållande till rampopulationen kan det ge en missvisande bild av villkoren för ideella föreningar. Sådan missrepresentation kan uppstå i två led. Dels kan slumpmässiga avvikelser uppstå i samband med att urvalet görs, dels kan det uppstå om vissa typer av föreningar i högre grad än andra svarar på enkäten. Här nedan redovisas skillnader mellan rampopulation och urval samt mellan urval och de svarande föreningarna.

10.3.1 Jämförelse mellan rampopulation och urval

Rampopulationen består av de ideella föreningar som SCB har i sitt företagsregister och som av SCB klassificeras som ekonomiskt aktiva. Totalt sett består rampopulationen av 26 887 föreningar. I tabell 10.1 redovisas antalet föreningar och dess andelar av rampopulation respektive urval. I tabellen framgår att urvalet på ett bra sätt återspeglar rampopulationen. Föreningar med 1–4 samt 5 eller fler anställda eller mer i landsbygdskommuner är dock något underrepresenterade i urvalet.

Tabell 10.1 Jämförelse mellan rampopulation och urval, efter kommuntyp och antal anställda.
Urval brutto.

Kommuntyp	Anställda	Ram- population antal	Ram- population andel	Urval / antal	Urval /andel	Urval/ rampop
Blandade kommuner	Inga anställda	7987	30,2%	934	31,1%	1,03
Blandade kommuner	1–4 anställda	3337	12,6%	381	12,7%	1,01
Blandade kommuner	5 eller fler anställda	1687	6,4%	194	6,5%	1,02
Landsbygdskommuner	Inga anställda	3797	14,4%	431	14,4%	1,00
Landsbygdskommuner	1–4 anställda	1292	4,9%	125	4,2%	0,86
Landsbygdskommuner	5 eller fler anställda	474	1,8%	39	1,3%	0,72
Storstadskommuner	Inga anställda	4313	16,3%	492	16,4%	1,01
Storstadskommuner	1–4 anställda	2022	7,6%	220	7,3%	0,96
Storstadskommuner	5 eller fler anställda	1540	5,8%	184	6,1%	1,05
Summa		26449	100%	3000	100%	

10.3.2 Jämförelse mellan urval och svarande

I tabell 10.2 redovisas antalet föreningar och dess andelar av urvalet respektive av svarande. I tabellen framgår att antalet svarande bland föreningar utan anställda i storstadskommuner är underrepresenterade jämfört med urvalet samtidigt som antalet föreningar i landsbygdskommuner och storstadskommuner med 1–4 eller 5 eller fler anställda är överrepresenterade.

Tabell 10.2 Jämförelse mellan urval och svarande, efter kommuntyp och antal anställda.

Kommuntyp	Anställda	Urval / antal	Urval / andel	Svarande / antal	Svarande /andel	Svarande /urval
Blandade kommuner	Inga anställda	934	31,1%	485	32,9%	105,8%
Blandade kommuner	1–4 anställda	381	12,7%	180	12,2%	96,1%
Blandade kommuner	5 eller fler anställda	194	6,5%	91	6,2%	95,4%
Landsbygdskommuner	Inga anställda	431	14,4%	213	14,4%	100,0%
Landsbygdskommuner	1–4 anställda	125	4,2%	68	4,6%	109,5%
Landsbygdskommuner	5 eller fler anställda	39	1,3%	22	1,5%	115,4%
Storstadskommuner	Inga anställda	492	16,4%	191	12,9%	78,7%
Storstadskommuner	1–4 anställda	220	7,3%	117	7,9%	108,2%
Storstadskommuner	5 eller fler anställda	184	6,1%	108	7,3%	119,7%
Summa		3000	100%	1475	100%	

10.4 Viktning

För att kompensera för avvikelser bland svarande föreningar jämfört med rampopulationen har resultaten viktats. Det innebär i korthet att svaren från de typer av föreningar som är underrepresenterade (i förhållande till rampopulationen) viktas upp (det vill säga ges en större påverkan) vid beräkning av resultaten. På motsvarande sätt viktas svaren från de föreningar som är överrepresenterade ned. På detta sätt tas hänsyn till både slumpmässiga avvikelser i samband med urvalet samt slumpmässiga och systematiska avvikelser i samband med att föreningar svarar på enkäten. Viktning har gjorts utifrån de kategorier som redovisas i tabell 10.1 och 10.2 det vill säga Kommuntyp och Antal anställda då det är för dessa två kategorier vi har kännedom om hur rampopulationen ser ut.

10.5 Klassificering av föreningar

För att kunna studera om villkoren skiljer sig åt mellan föreningar med olika inriktning har vi utgått från en indelning av icke-vinstdrivande organisationer, International Classification of Non-Profit Organizations (ICNPO) som FN har tagit fram. Vi har använt den uppgift om bransch som SCB har information om i företagsregistret för alla ideella föreningar och matchat den mot FN:s indelning. Vi har kategoriserat föreningarna utifrån de tre vanligaste inriktningarna, nämligen idrottsföreningar, intresseföreningar och kulturföreningar.

Vi har även inkluderat gruppen "annan inriktning" som därmed inkluderar föreningar med olika inriktningar. Förutom att gruppen "annan inriktning" även inkluderats är tillvägagångssättet detsamma som för rapporten En mångfald av villkor och förutsättningar. Där återfinns en utförligare beskrivning av tillvägagångssätt.⁵

10.6 Tidigare års undersökningar

Data från årets enkät har, då det är möjligt, jämförts med data insamlad för åren 2018, 2020, 2021 och 2022. Då det har skett en revidering av uppgifterna för 2020 och 2021 är uppgifterna som presenteras i denna rapport inte jämförbara med tidigare publicerade uppgifter för dessa år. Tabell 10.3 redovisar information om datamaterialet för samtliga år som används som underlag i denna rapport.

Tabell 10.3 Urval och svarsfrekvenser tidigare år, 2018–2023.

År	Rampopulation (antal)	Urval (antal)	Svarsfrekvens (brutto, procent)	Antal föreningar i datamaterialet
2018	28 131	2 100	56	1 131
2020	27 435	3 000	49	1 456
2021	27 137	3 000	43	1 298
2022	26 887	3 000	51	1 519
2023	26 449	3 000	49	1 475

⁵ En mångfald av villkor och förutsättningar, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF 2020).